

Norrtälje Naturvårdsstiftelse

Årsredovisning 2008

<i>Carlbergs slätteräng</i> är belägen i norra delen av Fasterna socken och omfattar 1,60 ha. Ängen har restaurerats i flera etapper sedan 1992 av Norrtälje kommun, och Norrtälje Naturvårdsstiftelse har sedan 2001 ansvarat för skötseln. I slätterängen har en lång rad rödlistade arter påträffats t.ex. fältgentiana, hartmansstarr, kalkkärrsgrynsnäcka, ängsväddantennmal och scharlakansväxning. Carlberg slätteräng fick högst poäng av alla områden i den värdering som gjordes av kommunens alla 691 naturbetesmarker och slätterängar. Fotografiet visar den nyslagna slätterängen den 22 aug 2008.		I projektet <i>Särskilt skyddsvärda träd i kulturlandskapet</i> har stiftelsen inventerat gamla grova lövträd som är betydelsefulla för de växt- och djurarter som lever på träden. Under 2007 - 2008 registrerades 3 622 träd i kommunen. På fotografiet syns eken vid Getingbol i Fasterna socken som har en omkrets av 8,12 m. Eken är en av kommunens grövsta träd och den är skyddad som naturminne. Fotografi från den 20 april 2008.
Den vackert blommande backsippan kan endast ses på en plats i Norrtälje kommun - <i>Öbacken</i> i Närtuna socken. Stiftelsen har under 2008 bl.a. tagit bort förna på växtlokalen, reparerat stängsel och anskaffat betesdjur. För första gången på flera år har Öbacken betats och backsippan ökar nu i antal. Fotografiet visar backsippan på Öbacken den 22 april 2008.	I projektet <i>Inventering av fjärilar</i> gjordes fynd av fyra nya arter för landskapet Uppland och 23 rödlistade arter bl.a. bredbrämrad bastardsvärmare. Den har minskat starkt p.g.a. igenväxning av ogödslade ängsmarker. Fjärilen påträffades vid slätterängarna Carlberg (Fasterna socken) och Södermarken (Häverö socken). Fotografi från den 16 juli 2004.	Projektet <i>Hävd av de värdefullaste naturbetesmarkerna</i> syftade till att bedöma naturvärdena och på sikt säkra beteshävderna för de värdefullaste naturbetesmarkerna. I projektet har 691 naturbetesmarker och slätterängar med en areal om 2 394 ha värderats. Naturbetesmarken vid Färsna gård betades av fjällkorna Kringla och Ella den 6 september 2009.
Vimman tillhör familjen karpfiskar och förekommer sparsamt vid Östersjökusten och i några sjösystem. Den finns vid Norrtäljes kustområde och vandrar bl.a. upp i Norrtäljeån för att leka. Under det elfiske som stiftelsen gjorde under hösten 2008 i Norrtäljeån fångades en vimma. Elfisket är en del i den <i>Fiskevårdsplan för Norrtäljeån</i> som stiftelsen har arbetat fram.	<i>Fjälltaggsvampar och violgubbe</i> är marklevande svampar som växer i kalkrika och skyddsvärda skogar, vilka Naturvårdsstiftelsen har inventerat. En av de rödlistade arterna är brödtaggsvamp som är funnen i 8 skogar i Fasterna, Häverö, Riala, Söderby-Karl och Väddö socknar. Fotografiet visar brödtaggsvamp från Stortjärnan i Fasterna socken den 4 september 2009.	Vid Färsna gård kommer stiftelsen att öppna <i>Färsna Naturcentrum</i> - ett informations- och utbildningscentrum för bl.a. naturvård och friluftsliv. En barngrupp fikade utanför mangårdsbyggnaden den 16 maj 2007.
Kalkbarrskogar är gamla skogar belägna på mark med högre kalkhalt. I Norrtälje kommun har jordarterna, särskilt i de norra delarna, en hög kalkhalt och här finns många kalkbarrskogar. Skogarna är oftast grandominerade och präglade av det tidigare skogsbetet. I dessa skogar finns en lång rad rödlistade och sällsynta svampar, växter och djur. Under 2007 och 2008 har Naturvårdsstiftelsen inventerat kalkbarrskogar och särskilt inriktat inventeringen efter <i>Fjälltaggsvampar och violgubbe</i>. Fotografiet visar kalkbarrskogen vid Lohärads-Söderby den 3 oktober 2009, där några av dessa arter förekommer.		

Text:	Magnus Bergström
Fotografier:	Janne Björklund (omslag bredbrämrad bastardsvärmare och s. 3) Micael Söderman (omslag vimma och s. 16 övre) Henrik Josefsson (s. 5) Maria Pettersson (s. 7, 8 och 15 övre och mitten) Michael Krikorev (s. 10 nedre) Peter Söderman (s. 16 mitten) Magnus Bergström (övriga fotografier)
Layout och kartor:	Magnus Bergström
Tryck:	Affärstryckeriet Norrtälje 2009
Upplaga:	300 ex

Årsredovisningen kan beställas från Norrtälje Naturvårdsstiftelse, Färsna gård, 761 73 NORRTÄLJE, tel nr: 0176 - 184 02, e-post: norrtalje@naturvardsstiftelse.se eller laddas ner från vår hemsida www.naturvardsstiftelse.se.

Verksamhetsberättelse 2008

Norrhälje Naturvårdsstiftelse kan härmed lägga sitt 20:e verksamhetsår till handlingarna. Året har präglats av fortsatt intensiv verksamhet, dels i redan befintliga projekt och dels i nystartade projekt. Stiftelsens verksamhet har vuxit med flera projekt och vi har nu flera anställda än tidigare. Under året har ett genombrott skett i arbetet med att rädda kvar *stor tofsäxing* på dess enda växtplats i Norden. Vi har under året planterat ut 100 plantor för att förstärka den ursprungliga populationen som endast bestod av några få individer. Vi kommer att följa upp arten och hoppas att denna insats har säkrat artens framtid. Vi har under året fortsatt arbetet med våra prioriterade fjärilsarter - *mnemosynefjäril* och *asknätfjäril*. För *mnemosynefjärilen* ser vi att de återstående populationerna är stabila, men små och därmed känsliga. För *asknätfjärilen* ser vi ökande populationer på de ca 40 små lokaler som finns i Edebo och Ununge socknars skogstrakter. Under året slutfördes projektet *Inventering av fjärilar* som har ökat kunskaperna om fjärilsfaunan i Norrhälje kommun. Flera intressanta fynd gjordes under inventeringen bl.a. av 23 rödlistade arter och därutöver fyra nya arter för landskapet Uppland.

Gulyxne och *hartmansstarr* är två arter som vi har inventerat under flera år i Riddersholms naturreservat. Båda arterna har ökande trender. Under året har stiftelsen fortsatt det tidigare uppdraget att inventera *fältgentiana* och *finnögontröst* i Uppsala län. Båda arterna är knutna till gamla slåtterängar och naturbetesmarker. De minskande arealerna av hävdad mark har medfört att arterna har minskat sina förekomster dramatiskt jämfört med tidigare. Vi har under året även fortsatt inventeringen av *fjälltaggsvampar* och *violgubbe* i Norrhälje kommun. Svamparna är knutna till äldre, betespräglade barrskogar på kalkrik mark. Under inventeringen gjordes många nya spännande fynd. Under året har vi slutfört projektet *Inventeringen av rikkärr i Stockholms län*. Totalt inventerades 43 rikkärr i länet varav hela 37 st är belägna i Norrhälje kommun.

Gamla skyddsvärda lövträd har fått en större betydelse för stiftelsens arbete. Under 2008 har vi fortsatt och arbetat med *Inventering av särskilt skyddsvärda träd i kulturlandskapet*. Vi har kartlagt förekomsten av 3 622 grova och skyddsvärda träd i Norrhälje kommun. Vi har även fortsatt projektet *Gamla lövträd i kulturlandskapet* med att välja ut vilka områden som ska restaureras samt inventera dessa på insekter och kryptogamer. Båda projekten kommer att slutföras under nästa år. I projektet *Hävd av de värdefullaste naturbetesmarkerna* har vi värderat kommunens alla naturbetesmarker och slåtterängar utifrån deras naturvärden. Totalt omfattades 691 områden av projektet och de värdefullaste naturbetesmarkerna i varje socken besöktes i fält. Stiftelsen har under året arbetat fram en *Fiskevårdsplan för Norrhäljeån* vilken syftar till en kreativ nystart för skötseln och fiskevårdsarbetet i ån. Norrhäljeån är ett av länets artrikaste vattendrag vad gäller fiskar.

Stiftelsen har under året genomfört naturvårdsskötsel (slätter, höbärgning m.m.) av drygt 11 hektar rikkärr, slåtterängar, strandängar och naturbetesmarker. Vi har under året utfört uppdrag från i huvudsak Norrhälje kommun och Länsstyrelsen i Stockholms län att utöva tillsyn i naturreservat, inventera områden, producera informationsskyltar m.m. Totalt har det berört ca 30 naturreservat eller andra områden. Tre nya rapporter har publicerats i vår rapportserie. En stor händelse under året var att Naturvårdsstiftelsen och Norrhälje kommun undertecknade ett avtal om att stiftelsen ska förvalta Färsna gård för att utveckla gården till *Färsna Naturcentrum*. Under året har stiftelsen fortsatt att planera för uppbyggnaden av Färsna Naturcentrum som skall vara ett öppet informations- och utbildningscentrum för olika sorters aktiviteter knutna till bl.a. naturvård, friluftsliv samt småskaligt jord- och skogsbruk.

Många av projekten har kunnat förverkligas genom statens satsningar på *Åtgärdsprogram för hotade arter* och *Lokala naturvårdssatsningen (LONA)*. För kunna bedriva vår verksamhet behövs fortsatt stöd från finansärer och bidragsgivare. Vi vill tacka de som ekonomiskt har möjliggjort vårt viktiga naturvårdsarbete under 2008.

Norrhälje Naturvårdsstiftelse

Magnus Bergström
VD

Innehållsförteckning

Verksamhetsberättelse 2008

Förord	1
Arter	2
Projekt	11
Områden	17
Information	19
Övrigt	21

Bokslut 2008

Resultaträkning	25
Balansräkning	26
Redovisningsprinciper och bokslutskommentarer	28
Noter	29
Underskrifter	31
Revisionsberättelse	32

Arter

Stiftelsens arbete med växt- och djurarter inriktas på arter som kan kallas för ansvarsarter. Med ansvarsarter menar vi växter och djur vars förekomst i Norrtälje kommun är viktig för deras överlevnad i landet och som vi därför har ett särskilt ansvar för. Det kan vara arter som har hela eller en betydande del av sin nationella förekomst i Norrtälje kommun. Men det kan också vara arter som endast finns på ett fåtal platser i landet varav en eller flera ligger i Norrtälje kommun. På de följande sidorna redovisas de arter som stiftelsen har arbetat med under 2008. Arterna presenteras med texter om artprojekten, fotografier och faktarutor. För vissa arter finns även utbredningskartor som täcker Norrtälje kommun och diagram över populationsutvecklingen.

Fjärilar

Syftet med projektet *Inventering av fjärilar* är att öka kunskapen om fjärilsfaunan i Norrtälje kommun och därmed öka kunskaperna om vilka naturvärden som finns i naturbetesmarker, slåtterängar, åsmiljöer, sten- och kalkbrott. Syftet är även att komplettera tidigare genomförda inventeringar av fjärilsfaunan.

Det finns en lucka när det gäller inventeringsinsatser för fjärilar i norra delen av Stockholms län. Norr om Norrtälje kommun i Uppsala län och längs kusten söder om Norrtälje kommun finns nyare inventeringar gjorda av fjärilsfaunan. Roslagskusten med öar i Stockholms skärgård har visat sig hysa ett stort antal kalkgynnade fjärilsarter som man i stort sett annars bara finner på Öland och Gotland. Även kommunens inland med en varierande övergångsbygd med naturbetesmarker, mindre åkermarker, strandängar, åsmiljöer, skogsbeten och ädellövskogsbackar har förutsättningar för en intressant fjärilsfauna.

Projektet inleddes med en faktainsamling av äldre noteringar av fjärilsfynd från Norrtälje kommun. Dessutom har uppgifter om lokaler för vissa intressanta värdväxter sammanställts bl.a. från inventeringen av Upplands Flora. Det gäller arter som t.ex. ängsskära, backtimjan, säfferot, krissla och kungsmynna. Sammanställningen har utgjort underlag för ett urval av lokaler som skulle vara lämpliga att inventera i fält.

Under 2007 och 2008 har totalt 28 lokaler inventerats genom håvning, lampfångst med UV-ljus och lockbete. Under fältinventeringarna noterades totalt 296 olika arter av malar, spinnare, vecklare, mott, mätare, svärmare, flyn och dagfjärilar. Totalt påträffades 23 rödlistade arter bl.a. bredbrämrad bastardsvärmare, fyrpunkterad plattmal, jungfrulinpraktmal, kilstreckad rölleksåckmal, sälgbrokmal, Thunbergs fältmätare, vitt ugglemott, ängsnätfjäril och ängsväddantennmal. Därutöver påträffades 4 nya arter för landskapet Uppland.

Fördelningen av arter visar att Upplandskusten har ett för breddgraden mycket gynnsamt klimat vilket tillsammans med den kalkhaltiga marken och därtill hörande rika floran möjliggör en för breddgraden mycket rik fjärilsfauna.

Projektet är ett av delprojekten i *Lokala naturvårdssatsningen (LONA)*. Konsult Janne Björklund genomförde inventeringen. Projektet finansierades av Norrtälje Naturvårdsstiftelse, Ledningskontoret Norrtälje kommun, Stockholms läns landsting och Länsstyrelsen i Stockholms län, genom statliga bidrag till lokal naturvård.

Du kan läsa mer om projektet i rapporten *Fjärilar i Norrtälje kommun, inventering 2007 - 2008. Naturvård i Norrtälje kommun nr 36*, som är utgiven av Norrtälje kommun 2009.

Ängsnätfjäril (*Melitaea cinxia*) är känd från stora delar av Europa, vidare från Ural österut till Japan. I de nordiska länderna saknas den i Norge, är tillfällig i Danmark, samt sällsynt i Finland och Baltikum. Från Sverige finns fynd från Skåne, vidare upp i de östra delarna till Uppland och Västmanland. Arten har minskat starkt på fastlandet, särskilt i den nordligaste och inre delen av förekomstområdet. Främsta orsaken är troligen igenväxning och skuggning av värdväxten som i sin tur drabbar den värmekrävande larven. Habitatet är kalkrika lågväxta torrängsmarker. Larven lever i ett spinn på axveronika och svartkämpar och blir efter övervintring kvar i sitt spinn fram till sista stadiet då de går isär och sedan förpuppas lågt i gräs. Arten är klassad som missgynnad (NT) enligt ArtDatabanken. En mycket riklig förekomst av ängsnätfjäril påträffades vid Vaddö skjutfält.

Jungfrulinpraktmal (*Hypercallia citrinalis*) påträffas lokalt och sällsynt på solvarma kalkrika lokaler med värdväxten jungfrulin. Fynd har även gjorts på strandängar med förekomst av värdväxten. Arten har i Sverige sina bästa förekomster på Öland och Gotland, samt efter kusten vid Södermanland och Roslagen. Fynden blir glesare mot norr där den har sin nordgräns i Västmanland och Gästrikland. Jungfrulinpraktmalen har, likt många andra arter som är gynnade av det gamla småbrukade jordbrukslandskapet, en vikande tendens. Larven lever i hopspunna blad på jungfrulin under maj - juni. Arten är klassad som missgynnad (NT) enligt ArtDatabanken. Fynd av arten har under inventeringen gjorts vid Svartnö (Länna socken), Ektorp (Lohärads socken) och Västernäs (Häverö socken).

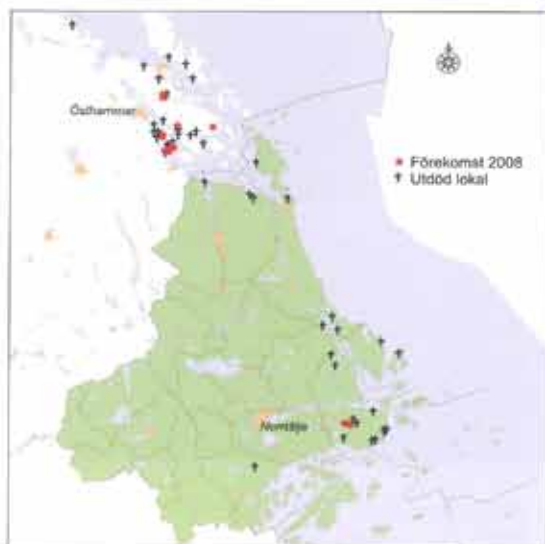
Mnemosynefjäril

Norrtälje Naturvårdsstiftelse startade 1995 projekt *Mnemosynefjäril* vilket syftar till att rädda den starkt hotade mnemosynefjärilen (*Parnassius mnemosyne*) från att försvinna från Upplandskusten. Sedan starten av projektet har vi genomfört årliga inventeringar i Norrtälje kommun.

När projektet startade fanns mnemosynefjärilen kvar på sex lokaler i Norrtälje kommun. På 18 lokaler betraktades den som utdöd redan då. Under projektets gång har den försvunnit från ytterligare tre lokaler vid Koholma i Rådmansö socken 2001 och en lokal vid Rosättra i Vätö socken 2006. Dessa populationer bestod bara av några enstaka exemplar vilket gjorde dem extremt sårbara. Orsaken till försvinnandet kan vara flera år med ogynnsamt väder under parningstiden.

En ny lokal hittades 2003 i Rådmansö socken. Mnemosynefjärilen hade där spridit sig från en av de gamla lokalerna till ett område som tidigare restaurerats av stiftelsen (nu betraktar vi dessa två lokaler som samma lokal). Den nya lokalen låg mellan två äldre befintliga lokaler och förhoppningen var även att populationerna på de äldre lokalerna skulle få kontakt med varandra. Inventeringen 2006 visade att just detta hade hänt. En fjäril som fångades och märktes i den ena lokalen återfångades några dagar senare i den andra lokalen. Idag finns mnemosynefjärilen kvar på två lokaler i Norrtälje kommun, båda i Rådmansö socken.

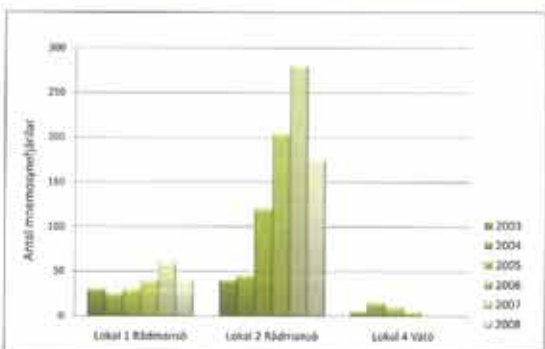
Mnemosynefjärilen är ljus med mörka vingfläckar. Vingbredden är 55 - 68 mm. Fjärilen finns i småskalig buskrik ängs- och hagmark med värdväxten nunneört. Mnemosynefjärilens utbredning är starkt minskande och den saknas helt i stora delar av sitt tidigare utbredningsområde i Europa. Främsta hotet utgörs av upphörande bete och slåtter som orsakar igenväxning. Mnemosynefjärilen klassas i Sverige som starkt hotad (EN). Den är fridlyst och omfattas av EU:s art- och habitatdirektiv. Tidigare förekom arten i flera landskap från Skåne och Blekinge, längs Öland och Gotland till Uppland, samt i Medelpad och Jämtland. I dagsläget finns den endast i tre regioner; Blekinges kustland, Roslagens kustland i Uppland och Indalsälvens delta i Medelpad. I Norrtälje kommun är mnemosynefjärilen noterad från 24 lokaler. Idag är 22 av lokalerna utdöda och det återstår bara två lokaler på Rådmansö.

Resultatet av 2008-års inventering visar att de två populationerna på Rådmansö uppskattas till totalt ca 215 individer. Ett 5-årigt avtal har tecknats med fastighetsägare på en lokal för att utföra naturvårdsinriktad skötsel. Under 2008 har enar, sly och träd tagits bort och därefter har slåtter och höbärgning genomförts. Genom skötseln stoppas igenväxningen av lokalen och med slåttern hoppas vi kunna minska det aggressiva gräset bergrör, som under senare år har brett ut sig alltmer. På den andra lokalen har röjning och rissamling av sly genomförts.

Under 2008 inventerades tänkbara lämpliga lokaler för mnemosynefjäril i norra delen av kommunen, genom att inventera nunneört som är fjärilens värdväxt. Syftet med inventeringen var att se om det finns kvar lämpliga biotoper för mnemosynefjäril i delar av kommunen där fjärilen tidigare har förekommit. Av 22 inventerade lokaler bedömdes två, belägna i Edebo och Singö socken, som lämpliga för mnemosynefjärilen. Elisabeth Hedin ansvarade för projektet under 2008 vilket finansierades av Länsstyrelsen i Stockholms län inom ramen för *Åtgärdsprogram för hotade arter (ÅGP)*.

Du kan läsa mer om projektet i vår rapport *Inventering av mnemosynefjäril i Norrtälje kommun 2008* (Rapport 2008:3) och i *Mnemosynefjärilen i Uppland - Historik och nuvarande utbredning* (utgiven av Länsstyrelsen i Stockholms län 2008).

Asknätfjäril

Norrtälje Naturvårdsstiftelse startade 2003 projekt *Asknätfjäril* vilket syftar till att bevara asknätfjärilen (*Euphydryas maturna*) i Norrtälje kommun. Projektet syftar även till att ge en klar bild över beståndets storlek och utbredning i kommunen.

År 2002 genomförde ideella krafter en första inventering av asknätfjärilens larvkolonier i nordvästra delen av Norrtälje kommun. Sammanlagt påträffades då 776 kolonier av fjärilen på 40 lokaler. Förekomstområdet sträckte sig grovt sett från Stockholms läns västra gräns norr om Aspölsjön i Edebo socken söderut till Norrhenninge i Ununge socken. Det första projektåret (2003) inventerade Naturvårdsstiftelsen de lokaler där fynd av larvkolonier gjordes under föregående års inventering. Resultatet visade att det totala antalet larvkolonier minskade med 10 % till 701 kolonier.

Från och med 2005 inventerar Naturvårdsstiftelsen årligen asknätfjärilens larvkolonier. Resultatet av det årets inventering visade att det totala antalet larvkolonier hade minskat med cirka 50 % till 349 kolonier jämfört med 2003. Orsaken till nedgången i antalet larvkolonier var förmodligen angrepp av den artspecifika brackstekeln (*Cotesia acuminata*) som ökar explosionsartat när det finns många larvkolonier. Andra orsaker till nedgången var förmodligen torka eftersom larverna är mycket uttorkningskänsliga. Även älgbete kan vara en orsak då larvernas värdväxter ask och olvon är begärlig föda för älgen. Ytterligare en anledning kunde vara den så kallade asktoppvissnesjukan. Det är en svampsjukdom som drabbar främst små buskar och unga träd av ask. Att det inte fanns några larvkolonier på dessa askar kan möjligen bero på att svampen och/eller de drabbade askarna utsöndrar kemiska ämnen som fjärilshonorna skyr.

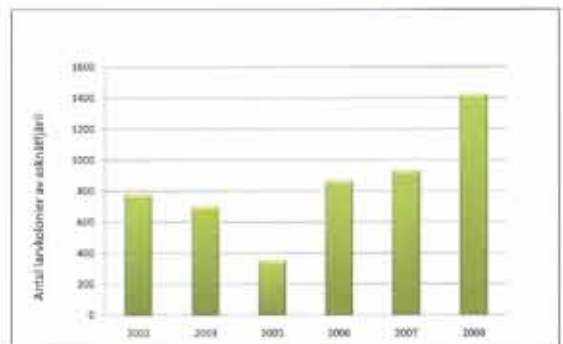
Resultatet från 2006- och 2007-års inventeringar visade att antalet larvkolonier var 910 st respektive 1 016 st. Under 2008-års inventering hade antalet larvkolonier ökat till 1 423 st. Under 2008 har stiftelsen utarbetat en landskapsekologisk plan för asknätfjärilens lokaler i Norrtälje samt påbörjat skötsel av de viktigaste lokalerna. Skötseln består i att lövsly och granplantor som hotar att växa igen över askarna röjs bort. Under 2008 har 10 lokaler planerats för insatser och på hälften av platserna gjordes skötselåtgärder under året.

Elisabeth Hedin ansvarade för projektet under 2008, och inventerade larvkolonier tillsammans med konsult Janne Björklund. Projektet finansierades av Länsstyrelsen i Stockholms län inom ramen för *Åtgärdsprogram för hotade arter (ÅGP)*.

Du kan läsa mer om projektet i våra rapporter - *Inventering av asknätfjäril i Norrtälje kommun 2008* (Rapport 2008:2) och *Landskapsekologisk plan för asknätfjäril i Norrtälje kommun* (Rapport 2008:1).

Asknätfjärilens ovansida är brunsvart med brunröda tvärband, undersidan är klart rödgul. Vingbredden är 38 – 46 mm. Fjärilen påträffas i skogstrakter längs hyggen och skogsbilvägar med värdväxterna ask och olvon. Den har tidigare haft en större utbredning men dess kraftiga tillbakagång sammanfaller med 1950- och 1960-talens stora nedläggningar av mindre lantbruk i skogsbygder. Asknätfjärilen klassas som starkt hotad (EN) i Sverige. Den är fridlyst och omfattas av EU:s art- och habitatdirektiv. Arten förekom tidigare i Skåne och Blekinge samt i ett band från östra Värmland över Dalarna till Roslagens kust i Uppland. Nu finns den endast kvar i begränsade områden i Norrtälje kommun och i Lindesberg i Närke. I Norrtälje kommun återupptäcktes asknätfjärilen 2001 efter att ha befarats varit utdöd i 14 år. Den finns nu på ca 40 små lokaler i Edebo och Ununge socknar.

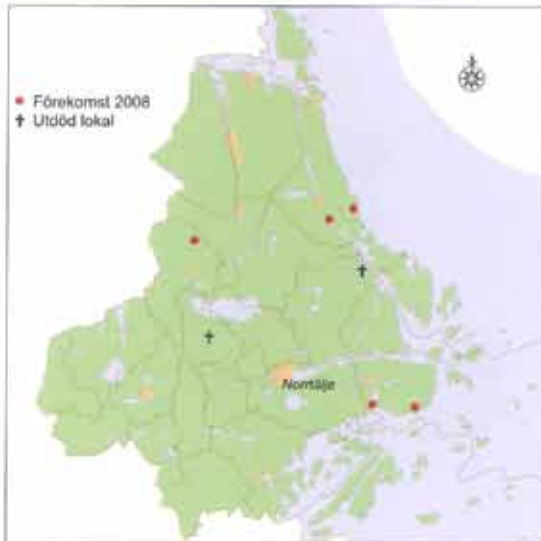
Gulyxne är en ca 10 cm hög gulgrön orkidé som växer i öppna kärr påverkade av kalkrikt grundvatten, s.k. rikkärr. Arten kräver en jämn, kontinuerlig tillgång på vatten och är därför känslig för åtgärder som påverkar hydrologin på växtplatsen. Arten missgynnas av dikningar inom jord- och skogsbruket, vägdragningar samt upphörande av bete och slåtter. Gulyxnes krav på rätt kemisk vattensammansättning gör den dessutom känslig för övergödnings- och försurningseffekter på grund av luftburna föroreningar. Gulyxne klassas i Sverige som missgynnad (NT) enligt ArtDatabanken. Den är fridlyst och omfattas av EU:s art- och habitatdirektiv. Gulyxne är idag känd från 88 lokaler i Sverige (Skåne, Öland, Gotland, Östergötland, Södermanland, Uppland och Gästrikland). I Norrtälje kommun finns idag fem lokaler utspridda i Edsbro, Vaddö och Rådmansö socknar.

Gulyxne

Norrtälje Naturvårdsstiftelse startade år 1997 projekt *Gulyxne* med en specialinventering av gulyxne (*Liparis loeselii*) i rikkärret Kista hav i Vaddö socken. Syftet med projektet är att bevara gulyxne och även dess miljö, rikkärren, i Norrtälje kommun.

Inventeringen gjordes i samband med den restaurering av rikkärren Maran och Kista hav som stiftelsen påbörjade redan 1992. För att kunna följa upp inventeringen lades fasta provtytor ut i Kista hav. Det främsta syftet med inventeringen av gulyxne var att ta reda på hur populationen reagerade på den återupptagna slåtterhävden i rikkärret. En uppföljande inventering av gulyxne i provrutorna genomfördes under åren 1998 - 2001. Naturvårdsstiftelsen planerar att följa upp denna inventering under år 2009.

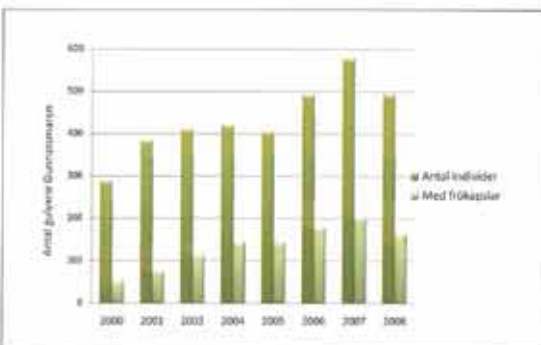
Sedan år 2000 inventerar stiftelsen en lokal med gulyxne i rikkärret Gunnarsmaren i Riddersholms naturreservat i Rådmansö socken. Gunnarsmaren är ett stort rikkärr och omfattar en yta om totalt 11,0 ha. Rikkärret ingår som en del av en större beteshage som idag betas extensivt. Det är inget större betestryck eller slitage på rikkärret. På äldre kartmaterial framgår att kärret även för 100 år sedan ingick i en betemark.

Inventeringen utförs i 120 rutor om 2 x 2 meter och täcker därmed ett 500 m² stort område. Gulyxne växer i grupper utspridd över hela försöksområdet. Den undersökta populationen är lokaliserad till en del av kärret som fortfarande är relativt fri från vegetation av igenväxningskaraktär. Målsättningen är att inventera en så stor del som möjligt av det kända beståndet. Även förekomst av bladvass och andra arter som bedöms kunna påverka gulyxnepopulationen noteras.

Under 2008-års inventering noterades sammanlagt 492 individer vilket är en minskning med 17 % sedan föregående år. Av de noterade individerna hade 163 individer frökapslar vilket är en minskning med 19 % sedan året innan. Sedan inventeringen startade år 2000 har antalet gulyxneindivider ökat med 71 %. Antalet individer med frökapslar har under samma tid ökat med hela 207 %. Orsakerna bakom ökningen är oklara. Inga synliga förändringar av kärret eller vegetationen har noterats. Populationerna av gulyxne i kommunen följs även av Joakim och Gabriel Ekman inom ramen för Floraväxteri Uppland.

Maria Pettersson ansvarade för projektet under 2008 vilket finansierades av Skärgårdsstiftelsen. Norrtälje Naturvårdsstiftelse har under 2008 även arbetat med inventering och skötsel av rikkärr. Se s. 13 och 17 för mer information.

Hartmansstarr

Norrtälje Naturvårdsstiftelse startade 1998 projekt *Hartmansstarr* som syftar till att sköta en liten slätteräng med hartmansstarr (*Carex hartmanii*) med slätter samt att följa upp artens respons på slätterhävden.

Lokalen heter Eknäset och är belägen i Riddersholms naturreservat i Rådmansö socken. Området utgörs av en plan öppen och övervägande stenfri ängsmark med några hassel- och enbuskar. En mindre berghäll med tillhörande odlingsröse ligger centralt i området och en någorlunda frekvent nyttjad gångstig passerar genom området. Området är beläget intill en beteshage och används också när betesdjuren lämnas vid betessäsongens början och hämtas vid betessäsongens slut.

Området betades längre tillbaka med nötkreatur. Under en stor del av 1980- och 1990-talet har området dock legat ohävdad. Området restaurerades 1998 av Naturvårdsstiftelsen då det inhägnades och hävd med slätter påbörjades. Initiativet till insatsen kom från Länsstyrelsen i Stockholms län och syftet var att bevara populationen av hartmansstarr. Området är litet och omfattar 0,1 ha.

Slätterängen består av en frisk till torr ängsmark där arter som rödklint, ängshavre, darrgräs, natt och dag samt spenört har en stark ställning. Andra karaktäristiska arter är krissla, käringtand, solvända, brudbröd, rödkämpar, svartkämpar, fyrkantig johannesört, ängsskallra, jungfrulin och hartmansstarr.

Sedan år 2000 inventerar Naturvårdsstiftelsen årligen förekomsten av hartmansstarr på Eknäset genom att räkna både vegetativa individer och sådana som resulterar i axbärande strån. Inventeringen görs i 68 rutor med storleken 2 x 2 meter och täcker därmed ett 272 m² stort område. Hartmansstarr växer utspritt i hela området och för det mesta som vegetativa individer.

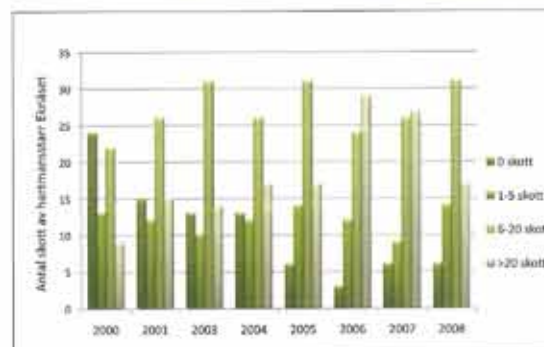
Beståndet av hartmansstarr har sedan projektets start utvecklats i en positiv riktning. Antalet provrutor med flera vegetativa skott har ökat samtidigt som antal provrutor med noll skott har minskat. Utvecklingen är ett resultat av den upptagna slätterhävden.

Antalet axbärande strån varierar dock mycket från år till år. I 2007-års inventering hittades 224 axbärande strån medan vi under de tidigare inventeringarna 2000 - 2001, 2003 - 2007 noterade 3, 300, 160, 25, 140 respektive 433 axbärande strån. Under 2008 gjordes ingen räkning av axbärande strån.

Maria Pettersson ansvarade för projektet under 2008 vilket finansierades av Skärgårdsstiftelsen.

Hartmansstarr är ett s.k. halvgräs som blir upp till 0,5 m högt och växer i något fuktigare ogödslade ängs- och hagmarker på kalkrik mark. Arten är starkt gynnad av slätter och finns i marker som hävdas eller har hävdats genom slätter eller bete. Hartmansstarr missgynnas av upphörande hävd och igenväxning. Hartmansstarr klassas i Sverige som sårbar (VU). Arten förekommer i landet minskar. Hartmansstarr förekommer idag sällsynt från Skåne till Gästrikland. Uppgifter från bl.a. inventeringen av Upplands Flora visar att det i Norrtälje kommun finns 27 lokaler där hartmansstarr har iakttagits under tidsperioden 1990 - 2008. Alla lokalerna inventeras inte årligen, men troligen finns den kvar på de flesta av lokalerna. I Norrtälje kommun finns flera lokaler i Rådmansö och Fasterna socknar. En stor förekomst av hartmansstarr finns på Eknäset, Riddersholms naturreservat i Rådmansö socken.

Fältgentiana är en 5 - 20 cm hög, ofta grenig ört med blåviolettera blommor. Fältgentianan är tvåårig och bildar första året en bladrosett, blomningen sker den andra sommaren. Det finns både tidig- och senblommande varianter. Fältgentiana växer i friska eller torra ogödslade slätter- eller betesmarker. Den finns spridd över hela landet men antal lokaler har minskat dramatiskt p.g.a. att lämpliga marker minskat kraftigt. Arten är beroende av bete eller slätter. Det är viktigt att man anpassar hävden till om det är tidig- eller senblommande fältgentiana. Den kan klara sig kvar efter att hävden upphört men på sikt försvinner den. Fältgentiana klassas i Sverige som sårbar (VU) enligt ArtDatabanken. Uppgifter från bl.a. inventeringen av Upplands Flora visar att fältgentiana under tiden 1990 - 2008 har noterats på ca 160 lokaler i Uppland varav ca 75 st är belägna i Norrtälje kommun.

Finnögontröst är upp till 30 cm hög med motsatta och rundade blad som har mycket långa karaktäristiska glandelhår. Blommorna är vita med mörklila längsstreck och en gul fläck i svalget. Finnögontröst växer på torr till frisk moränmark och är inte kalkgynnad. Den är en rotparasit på andra fleråriga växters rotsystem, där både näringsämnen och vatten erhålls ifrån värdväxten. Finnögontrösten växer på ogödslade magra naturbetesmarker eller slätterängar. Den finns även längs vägrenar som hävdas med slätter. Den är känslig för igenväxning, gödsling och överbetning. Finnögontröst klassas i Sverige som starkt hotad (EN) enligt ArtDatabanken och den är fridlyst. Finnögontröst är idag känd från 33 lokaler i Sverige (Småland, Östergötland, Uppland och Medelpad). I Norrtälje kommun finns endast en äldre lokal angiven från Östervik i Länna socken på 1920-talet.

Fältgentiana och finnögontröst

Fältgentiana (*Gentianella campestris*) växer i de mest artrika slätterängarna och naturbetesmarkerna och kan därför sägas vara en indikatorart för dessa typer av marker. Fältgentianan har minskat kraftigt i hela sitt utbredningsområde. Norrtälje Naturvårdsstiftelse har under 2007 och 2008 inventerat vissa lokaler med fältgentiana i Uppsala län. Syftet med undersökningen var i första hand att ta fram skötsel förslag för lokaler där fältgentiana förekommer. Inventeringen omfattade vilken typ av hävd som förekom i området, under vilken tid hävden pågick, hävdstatus, formatjocklek och hävdhistorik. Totala antalet individer och antalet avbitna individer räknades också.

Totalt undersöktes 21 lokaler under 2008. Jämförelse med tidigare inventeringar visar att fältgentiana varierar kraftigt från år till år. Dåliga år med få individer var 2003 och 2007. År 2004 var ett bra år med ett stort antal individer. Under åren 2007 - 2008 förekom hävd i 35 av de 42 lokaler som inventerades vilket visar att framtiden för fältgentiana ser ljus ut, förutsatt att vissa justeringar i skötsel genomförs i en del av lokalerna. Maria Pettersson ansvarade för projektet under 2008 vilket finansierades av Länsstyrelsen i Uppsala län inom ramen för *Åtgärdsprogram för hotade arter (ÅGP)*. Norrtälje Naturvårdsstiftelse har under året även bedrivit skötsel av två slätterängar med förekomst av fältgentiana (Kråkhättan i Roslags-Bro socken och Carlberg i Fasterna socken).

Finnögontröst (*Euphrasia rostkoviana ssp. fennica*) är en indikatorart för gamla hävdade naturbetesmarker och är känslig för förändringar i sin livsmiljö. Idag finns endast ett trettiotal lokaler med finnögontröst i Sverige. Det är därmed viktigt att marker där finnögontröst förekommer fortsätter att hävdas. Under 2005 genomfördes en inventering av finnögontröst i Uppland och Västmanlands län vars syfte var att undersöka statusen hos finnögontröst inför framtagandet av det nationella åtgärdsprogrammet. Eftersom kunskapen om vilken skötsel finnögontrösten gynnas av är bristfällig återinventerade Norrtälje Naturvårdsstiftelse lokalerna under 2007 och 2008.

Resultaten visar att antalet individer ökat i fyra av de åtta inventerade områdena sedan 2005. Alla områden var hävdade med bete eller slätter. Man kan anta att en måttlig hävd är att föredra i lokalerna. Emellertid behövs flera inventeringar som genomförs under flera år för att se hur arten påverkas av olika förändringar i skötsel och även se den årliga variationen

Maria Pettersson ansvarade för projektet under 2008 vilket finansierades av Länsstyrelsen i Uppsala län inom ramen för *Åtgärdsprogram för hotade arter (ÅGP)*. Du kan läsa mer om projektet i våra rapporter - *Inventering av fältgentiana i Uppsala län 2007 - 2008* (Rapport 2009:6) och *Inventering av finnögontröst i Uppsala län 2007 - 2008* (Rapport 2009:7).

Stor tofsäxing

Norrtälje Naturvårdsstiftelse startade 1994 projekt *Stor tofsäxing*. Syftet är att bevara arten på den ursprungliga lokalen på Kapellskär i Rådmansö socken. Kapellskär är den enda kända växtplatsen i Norden för stor tofsäxing (*Koeleria grandis*). Växten är känd från Kapellskär sedan 1892 då den även insamlades. Ibland har den uppgivits vara ett krigsminne från ryssarnas invasion med en 26 000 man stark flotta som ankrade utanför Kapellskär i juli 1719. På de ryska skeppen fanns hästar och i det hö som medfördes kan stor tofsäxing ha funnits.

Nästa notering av arten är från 1921 då tofsäxingen angavs som rikligt förekommande i en enbusksnärrig, nordexponerad backäng. Denna lokal, eller större delen av lokalen, blev förstörd av den exploatering som gjordes i samband med utbyggnaden av Kapellskärs hamn. I slutet av 1960-talet noterades att det fanns kvar ett 30-tal tuvor. Därefter gick det snabbt utför och arten ansågs 1976 genom en artikel i Norrtälje Tidning vara utrotad. Men uppgiften var felaktig eftersom Joakim Ekman återfann den samma år. Tofsäxingen har sedan dess klamrat sig kvar i några få tuvor som årligen brukar skjuta upp några axbärande strån (dock inte 2008). Stiftelsen började 1994 inventera arten genom att räkna tuvor och axbärande strån. Artens utveckling följs även av Joakim Ekman inom ramen för Floraväxteri Uppland.

I mars 1995 påbörjade stiftelsen en restaurering av 0,47 ha kring den då halvöppna växtlokalen. Restaureringen innebar röjning av buskar och avverkning av enstaka träd samt byggande av en trädgårdsgård runt området. Därefter har området årligen betats med får fram till 2006. Den ursprungliga tuvan instängslades efter några år för att den inte skulle betas bort av fåren.

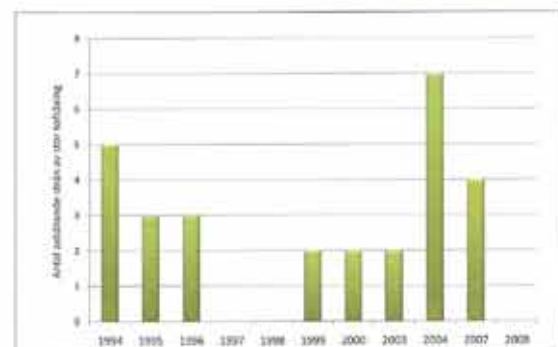
Under åren 2007 - 2009 genomför Naturvårdsstiftelsen en extra satsning på växtlokalen som innebär att området sköts med slåtter istället för bete. Under 2007 har området rensats på stubbar, stenar och annat material. Fagning, slåtter och höbärgning har genomförts under 2007 och 2008. Trädgårdsgården har reparerats och provrutor har lagts ut och inventerats.

Genom vegetativ förökning odlade Bergianska Trädgården i Stockholm upp 100 nya plantor från trädgårdens egna plantor, vilka härstammar från Kapellskär. Naturvårdsstiftelsen planterade i maj 2008 ut de upplade plantorna i grupper om 20 plantor på fem platser i växtlokalen.

Maria Pettersson ansvarade för projektet 2008 vilket finansierades av Länsstyrelsen i Stockholms län inom ramen för *Åtgärdsprogram för hotade arter (ÅGP)*.

Stor tofsäxing är ett grönt flerårigt tuvat gräs. Stråna är ganska grova och kan bli ca en meter höga. Axen är ca 10 cm långa och bladen är smala och platta med långa hår i kanten. De övre bladslidorna är finhåriga medan de nedre är långhåriga. Arten blommar i juni - juli. Stor tofsäxing bildar underjordiska utlöpare som bidrar till att den kan bilda klonartade bestånd. Stor tofsäxing förekommer spridd från Polen över de Baltiska länderna till västra och norra Ryssland. Stor tofsäxing klassas idag som akut hotad (CR) i Sverige enligt ArtDatabanken. Den är fridlyst och en av landets absolut sällsyntaste arter. Den förekommer med endast några tuvor som årligen skjuter upp några axbärande strån. Lokalen ligger på Kapellskär i Rådmansö socken, Norrtälje kommun. På fotografiet syns en av de 100 upplade plantorna som planterades ut på ursprunglokalen vid Kapellskär i Rådmansö socken.

Fjälltaggsvampar och violgubbe

Fjälltaggsvampar (*Sarcodon* sp.) och violgubbe (*Gomphus clavatus*) är stora marklevande mykorrhizabildande svampar som är beroende av sina värdräd. Fjälltaggsvampar och violgubbe uppträder på hösten ofta i äldre gran- och barrskogar som växt upp genom en naturlig föryngring. Skogarna är ofta belägna på mark med hög kalkhalt och kallas därför för kalkbarrskogar. I Norrtälje kommun, särskilt i de norra delarna, har jordarterna ofta en hög kalkhalt och här finns många kalkbarrskogar. Skogarna är oftast grandominerade och präglade av det tidigare skogsbetet, med betande djur på utmarken.

Fjälltaggsvampar (*Sarcodon*) är köttiga taggsvampar med ettåriga fruktkroppar. Hattytan är hos flera arter först fildad men övergår snart till att bli fjälligt uppsprucken. Samtliga är marklevande och bildar mykorrhiza med olika trädslag. Mycelet är flerårigt och kan sannolikt bli mycket gammalt på en växtplats. Fruktkropparna uppträder ofta i stora gytringar eller häxringar. I Sverige finns minst 13 arter varav 9 arter är klassade som rödlistade enligt ArtDatabanken. Släktet hyser flera snarlika arter vilka ofta sammanblandas. Många lokaler av rödlistade fjälltaggsvampar finns i landskapen Uppland, Södermanland och Gotland. Fotografiet visar koppartaggsvamp från Stortjärnan i Fasterna socken. Arten klassas i Sverige som sårbar (VU). I Norrtälje kommun är koppartaggsvamp påträffad på ca 25 lokaler fr.a. i Häverö, Söderby-Karl och Vaddö socknar.

I dessa skogar finns även en lång rad andra rödlistade och sällsynta svampar, växter och djur. Sverige har ett internationellt ansvar för dessa betespräglade kalkbarrskogar som i ett europeiskt perspektiv är en sällsynt skogsbiotop. Det främsta hotet mot arterna och deras livsmiljöer utgörs av skogsavverkning, fr.a. det moderna trakthyggesbruket. Andra exempel på hot är igenväxning som resulterar i allt tjockare humustäcken.

I Sverige förekommer nästan alla Europas fjälltaggsvampar. Mycket talar för att inget annat land i Europa idag har kvar så många arter och så stora populationer. Detta trots att vi även i Sverige betraktar dessa svampar som sällsynta eller mycket sällsynta. I Norrtälje kommun har det hittills påträffats 7 arter av fjälltaggsvampar. Violgubben anses idag vara mer hotad än den bedömning som gjordes för ca tio år sedan. Det ökade hotet mot violgubben beror på att den förekommer i äldre, betespräglade, ört- och kalkrika barrskogar med hög bonitet. Det är en skogstyp som ofta slutavverkas vilket är negativt för violgubben. Arten är underrepresenterad i inventeringar och i skyddade områden.

Under 2007 och 2008 har Norrtälje Naturvårdsstiftelse inventerat fjälltaggsvampar och violgubbe i Norrtälje kommun. Syftet med inventeringen var att belägga om svamparna fanns i vissa utpekade områden som i övrigt har höga naturvärden. Under åren inventerades 20 olika kalkbarrskogar i Norrtälje kommun vilket resulterade i totalt 1 518 fynd av 162 olika svamparter. Bland de rödlistade arterna i släktet *Sarcodon* hittades bitter taggsvamp (EN) i ett område, brödtaggsvamp (EN) i tre områden och koppartaggsvamp (VU) i 8 områden. Violgubbe påträffades i 7 områden. Under inventeringen gjordes även fynd av andra rödlistade svampar som t.ex. duv- och olivspindling, brand- och raggtaggsvamp, grangrå-, ludd- och rosenticka samt flattoppad klubbsvamp.

Magnus Bergström ansvarade för projektet under 2008 vilket finansierades av Länsstyrelsen i Stockholms län inom ramen för *Åtgärdsprogram för hotade arter (ÅGP)*. Konsult Michael Krikorev och Magnus Bergström utförde inventeringen.

Violgubbe är en kantarellik svamp som är köttig och trattformad med ett rynkigt violettaktigt hymenium. Den släta översidan är smutsigt brungul, ofta med inslag av violett. Fruktkropparna som kommer i augusti är 5 - 15 cm höga och ca 10 cm vida. Violgubbe växer på marken i mossrik granskogar på kalkrika leror eller morän. Skogarna har tidigare oftast varit betade. Kraftig gallring eller slutavverkning på eller i omedelbar närhet av växtlokalerna gör att violgubben försvinner. Arten indikerar en värdefull miljö som ofta hyser många andra sällsynta och hotade arter. Violgubbe klassas i Sverige som sårbar (VU) enligt ArtDatabanken. Den är funnen på relativt många (ca 300) lokaler fr.a. inom ett sammanhängande område i Uppland, Gästrikland, Västmanland, Närke och Dalarna. I Norrtälje kommun finns violgubben på ca 55 lokaler fr.a. i Edebo, Edsbro, Söderby-Karl och Vaddö socknar.

Projekt

Stiftelsen bedriver årligen flera naturvårdsprojekt som inte inriktar sig på någon speciell art. Projekten kan omfatta skyddsvärda naturtyper, geografiskt avskilda områden eller andra naturvårdsprojekt.

Färsna Naturcentrum

Norrtälje Naturvårdsstiftelse och Norrtälje kommun undertecknade i september 2008 ett avtal om förvaltning av Färsna gård med byggnader och omgivande mark, vilka ägs av Norrtälje kommun. Stiftelsen avser att etablera och driva *Färsna Naturcentrum* vid Färsna gård. Naturcentrumet ska vara ett öppet besöks-, informations- och utbildningscentrum för olika sorters aktiviteter knutna till naturvård, friluftsliv, kulturmiljövård samt småskaligt jord- och skogsbruk. Det ska ha en bred målgrupp men rikta sig i första hand till barn och ungdomar. Verksamheten kommer att bedrivas i den gamla mangårdsbyggnaden. Under 2008 anställde stiftelsen Susanne Jansson som projektledare för att fr.o. m. april 2009 arbeta med den pedagogiska verksamheten vid Naturcentrumet.

Färsna Naturcentrum avses att utvecklas till en mötesplats där utbildning och praktisk tillämpning inom områdena naturvård, friluftsliv, småskaligt skogs- och jordbruk, trädgård och kulturmiljövård kan samverka. Färsna Naturcentrum kommer fr.o.m. 2009 att klassvis ta emot barn och ungdomar. Undervisningen ska till största delen bedrivas utomhus och anpassas till årstiden. Färsnas varierande omgivning med gamla barrskogar, naturbetesmarker, skogskärr, odlingslandskap och sjön Ludden, på inte särskilt stort avstånd, är en bra förutsättning för att bedriva undervisning utomhus.

Tillsammans med övriga befintliga aktiviteter som bedrivs vid Färsna gård av Färsna 4H, Veterantraktorklubben Norrtälje, Roslagens Naturskyddsförening m.fl. kan området utvecklas till ett viktigt centrum och besöksmål för boende i Norrtälje och angränsande kommuner.

Under 2008 har stiftelsen fortsatt att planera för uppbyggnaden av Naturcentrumet vilket har bestått i att bl.a. arbeta fram verksamhetsplan, budget och skriva ansökningar om finansiering. Roslagens Sparbanks Stiftelser har beslutat att bidra med 400 000 kr under en tvåårsperiod. Norrtälje kommun har under året slutfört restaureringen av mangårdsbyggnaden. Under året har Norrtälje Naturvårdsstiftelse tagit aktiv del i Färsna gårdsråd som samlar alla organisationer och verksamheter som finns vid gården. Magnus Bergström ansvarade för projektet Färsna Naturcentrum under 2008.

Mangårdsbyggnaden vid Färsna gård, som byggdes 1887, är nu rustad för stiftelsens verksamhet.

En barngrupp besöker Färsna gård och fikar på gräsmattan vid mangårdsbyggnaden.

Vid Färsna gård kan man gå på caféet, besöka djuren, titta på veterantraktorer och besöka Färsna Naturcentrum.

Salmunge sjöäng är en insjöstrandäng vid sjön Björkarn i Skederids socken.

Välbetad naturbetesmark med mycket enbuskar vid Gråska i Edebo socken.

Vid Färsna gård i Norrtälje socken finns en träd- och buskbärande hagmark.

Naturbetesmarker

Projektet *Hävd av de värdefullaste naturbetesmarkerna* syftar till att bedöma naturvärdena och på sikt säkra beteshävderna för de värdefullaste naturbetesmarkerna i Norrtälje kommun. Bakgrunden var att det under de senaste åren skett en minskning av antalet betesdjur i kommunen vilket medfört att allt flera naturbetesmarker växt igen vilket leder till att höga naturvärden riskerar att försvinna.

Projektet påbörjades under 2007 med att sammanställa information om vilka databaser som fanns om skyddsvärda arter eller andra naturvärden i kommunens naturbetesmarker. Under 2008 sammanställdes databaserna varvid 691 områden med naturbetesmarker och slåtterängar värderades utifrån deras naturvärden i form av t.ex. fynd av rödlistade eller lokalt sällsynta arter, förekomst av fornlämningar eller kulturminnesspår, hävd säkrad genom miljöstöd eller formellt skydd som t.ex. naturreservat eller Natura 2000-område. Tillsammans omfattade områdena 2 360 ha naturbetesmarker och 34 ha slåtterängar, vilket troligtvis ligger nära den totala arealen naturlig fodermark i Norrtälje kommun. Flest naturbetesmarker fanns i Väddö, Roslags-Bro och Fasterna socken med över 50 områden i varje socken.

Resultatet visar att 409 områden hade natur- och kulturvärden vilket visar att majoriteten av naturbetesmarkerna i Norrtälje kommun är värdefulla. Resultaten visar också att av de 132 områden som klassats som mest värdefulla i kommunen har hela 85 % särskilda stöd från Landsbygdsprogrammet och 48 % är områden som ligger inom någon form av områdesskydd (Natura 2000, naturreservat eller nationalpark). Det visar att de områden som är värdefulla har miljöstöd eller områdesskydd vilket gör att de fångas upp i kontroller innan deras värden riskerar att gå förlorade på grund av utebliven hävd. Detta visar också att det värderingssystem som arbetats fram och som använts för att få fram de områden som är värdefulla fungerar.

De tre värdefullaste områdena i varje socken inventerades i fält under 2008. Av de 78 besökta områdena hävdades hela 72 stycken vid besökstillfället vilket var ett mycket positivt resultat.

Maria Pettersson ansvarade för projektet under 2008 vilket är ett av delprojekten i *Lokala naturvårdssatsningen (LONA)*. Projektet finansierades av Norrtälje kommun, Stockholms läns landsting och Länsstyrelsen i Stockholms län, genom statliga bidrag till lokal naturvård.

Du kan läsa mer om projektet i rapporten *Värdefulla naturbetesmarker i Norrtälje kommun. Naturvård i Norrtälje kommun nr 35*, som är utgiven av Norrtälje kommun 2009.

Inventering av rikkärr

Norrtälje Naturvårdsstiftelse har på uppdrag av länsstyrelsen i Stockholms län under 2008 slutfört projektet *Inventering av rikkärr i Stockholms län*. Ett rikkärr är en våtmark med torv som får mineralämnen tillfört via grundvatten från den omgivande fastmarken. Rikkärren har ett relativt högt pH (ca 6 - 8) och har en artrik flora. Rikkärren har ofta avänts för bete eller slätter. Den upphörda hävden tillsammans med bl.a. dikningar har lett till att många rikkärr har växt igen och därmed försvinner de arter som är karaktäristiska för rikkärr.

I Stockholms län inventerades under 2007 - 2008 totalt 60 våtmarksobjekt varav 43 klassades som rikkärr, varav 20 var medelrikkärr och 23 var extremrikkärr. Av de 43 rikkärren i länet är hela 37 st belägna i Norrtälje kommun. Totalt hade rikkärren en yta om 209,3 ha spridda i storlek mellan 0,1 - 20,1 ha. I Norrtälje kommun fanns 193,7 ha rikkärr. I rikkärren registrerades totalt 75 indikatorarter varav 35 kärlväxter, 39 mossor och 1 svamp. Rödlisterade arter som hittades i Norrtälje kommun var loppstarr (VU), gulyxne (NT), käppkrokmossa (NT) samt sumpäggschamp (NT). Vid tidigare inventeringar har även kalkkärrsgrynsnäcka (NT) och större agatsnäcka (EN) påträffats i kommunens rikkärr. En prioriteringslista med förslag på åtgärder och skötsel för varje rikkärrsobjekt har presenterats i en rapport.

Inventeringen pekar på att rikkärren i länet har mycket höga naturvärden. Dock är de i behov av restaureringar och efterföljande skötsel för att dessa värden ska bevaras för framtiden. Daniel Udd ansvarade för projektet under 2008 vilket finansierades av Länsstyrelsen i Stockholms län inom ramen för *Åtgärdsprogram för hotade arter (ÅGP)*. Du kan läsa mer om projektet i den rapport som stiftelsen har tagit fram - *Rikkärr i Stockholms län* (rapport 2009:14), vilken är utgiven av Länsstyrelsen i Stockholms län.

Norrtälje Naturvårdsstiftelse började att arbeta med rikkärr 1992. Tidigt väcktes frågan om hur en restaurering och skötsel av rikkärr ska utföras samt möjligheter att följa upp de praktiska skötselåtgärderna. Under åren 1995 till 1998 lades ett provrutssystem ut i rikkärren Kista hav och Maran i Vaddö socken. Under de tre åren gjordes uppföljning av artfrekvenser för kärlväxter och mossor, biomasseproduktion och förekomst av gulyxne i Kista hav. Provrutorna var utlagda i slätterhävdat del, betad del respektive ohävdat del.

Under 2008 gjordes ett försök att återfinna systemen med provrutorna i de båda rikkärren. En enklare uppföljning (artfrekvenser) gjordes som ett examensarbete av Maria Ericsson som även gick ut på att testa samma metodik som användes mellan åren 1995 och 1998. En fullständig uppföljning kommer att genomföras under 2009.

Kornamossen (8,7 ha) i Fasterna socken är ett extremrikkärr med 31 rikkärrsindikerande arter.

Bolsmossen (6,2 ha) i Rimbo socken är ett medelrikkärr med 22 rikkärrsindikerande arter.

I extremrikkärret Maran (0,9 ha) i Vaddö socken påträffades 34 rikkärrsindikerande arter. På fotografiet syns den slätterhävdate delen av kärret.

Kommunens grövsta träd är eken vid Braheberg i Närtuna socken. Eken mäter 9,87 m i omkrets.

Eken vid Getingbol i Fasterna socken är 8,12 m i omkrets.

I Mellingeholms gamla slottspark i Frötuna socken finns en ek som är 7,75 m i omkrets.

Inventering av skyddsvärda träd

Under 2007 och 2008 har Norrtälje Naturvårdsstiftelse genomfört inventeringar i projektet *Särskilt skyddsvärda träd i kulturlandskapet*. Med skyddsvärda träd menas grova och gamla träd som blivit betydelsefulla för de växt- och djurarter som lever på träden. Träden är ofta väl kända bland orsbe-folkningen och därmed viktiga kulturminnen. Skyddsvärda träd kan finnas av alla förekommande trädarter, men av särskild betydelse i dessa delar av landet är de s.k. ädla lövträden alm, ask, ek, lind och lönn.

Under året har stiftelsen inventerat skyddsvärda träd i fr.a. Ununge, Edebo, Singö, Vaddö, Björkö-Arholma, Rådmansö, Söderby-Karl, Blidö, Länna, Riala, Närtuna, Gottöra, Fasterna och Edsbro socknar. Inventeringen har främst varit inriktade på träd som är grövre än 314 cm i omkrets (mätt i brösthöjd). Ett sådant träd är oftast minst 200 år gammalt och har oftast också betydelse för den biologiska mångfalden.

Under de två åren registrerades totalt 3 622 träd fördelat på 2 529 ekar, 426 askar, 263 lindar, 131 lönnar, 103 almar och 170 övriga arter. Totalt var 1 413 träd grövre än 3,14 m i omkrets. Av dessa var 170 träd grövre än 4,71 meter varav 18 st var grövre än 6,28 meter.

Största ekarna var 9,87 m (Braheberg, Närtuna socken), 8,12 m (Getingbol, Fasterna socken) och 7,75 m (Mellingeholm, Frötuna socken). Största almen var 5,02 m (Södersund, Roslags-Bro socken), största asken 5,55 m (Norrby, Söderby-Karls socken), största lindan 5,50 m (Lötaholmen, Rådmansö socken) och största lönnen var 4,30 m (Vämlinge, Estuna socken).

De grövsta träden för övriga arter var poppel 4,43 m, klibbal 4,18 m, hästkastanj 4,03 m, gråal 4,01 m, tall 3,95 m, pil 3,87, björk 3,55 m, asp 3,50 m, bok 3,40 m, sälg 3,19 m, oxel 3,06, gran 2,99 m och en 1,82 m.

De allra flesta träden (ca 85 %) hotas av igenväxning och därmed behövs skötselinsatser. Inventeringen ger ett gott underlag för kommande skötselåtgärder. Flest skyddsvärda träd finns i Estuna socken med 604 träd, Rimbo socken med 599 träd, Frötuna socken med 581 träd och Roslags-Bro socken med 417 träd. Övriga socknar hade mellan 14 och 142 skyddsvärda träd. Daniel Udd och Jessica Eisenring ansvarade för projektet under 2008 vilket finansierades av Länsstyrelsen i Stockholms län inom ramen för *Åtgärdsprogram för hotade arter (ÅGP)*

Du kan läsa mer om projektet i vår rapport *Inventering av skyddsvärda träd i Norrtälje kommun* (Rapport 2009:5).

Gamla lövträd i kulturlandskapet

Norrtälje Naturvårdsstiftelse har under 2008 fortsatt arbetet i projektet *Gamla lövträd i kulturlandskapet*. Syftet med projektet är att restaurera områden med gamla ekar eller andra lövträd. Projektet skall även öka kunskapen om vikten av att bevara gamla lövträd och död ved för den biologiska mångfalden.

Projektet inriktades på att lokalisera skyddsvärda områden, arbeta fram skötsel- och åtgärdsplaner, genomföra restaurerings- och skötselinsatser samt att inventera områdena, främst skalbaggsfaunan.

Under 2008 har fältbesök genomförts i de områden som listats som potentiellt intressanta att ingå i projektet. Områden som slutligen utvaldes för restaurering var Näset i Rimbo socken (2,7 ha), Fastnäs i Fasterna socken (6,5 ha), Norra Lindholmen i Norrtälje socken (1,4 ha) samt Mellingeolm (2,3 ha) och Ekbacken (7,3 ha) och Mellingeolm i Frötuna socken. Den totala arealen uppgick till 20,2 ha. I alla områdena, utom Näset, förekommer *särskilt skyddsvärda träd* som uppmärksammas i inventeringen med samma namn (se s. 14).

Under 2008 genomförde Malin Horwitz en inventering av skalbaggar och Kalle Gunnarsson en inventering av kryptogamer i områdena. Syftet var att få kunskap om eventuell förekomst av rödlistade arter i områdena. Inventeringen av skalbaggar visade att det i Fastnäs förekom flest arter, 61 stycken varav tre är rödlistade; hjärthalsad väglöpare (*Ophiopus puncticollis*) (NT), gulbent kamklobagge (*Allecula morio*) (NT) och skalbaggen *Microrhagus lepidus* (NT). I Norra Lindholmen påträffades 56 arter varav en är rödlistad, punkterad brunbagge (*Hallomenus axillaris*). I Näset, Mellingeolm och Ekbacken påträffades 55 arter vardera, dock ingen rödlistad art.

Inventeringen av kryptogamer visade att rödlistade arter fanns i Fastnäs och Norra Lindholmen i form av lunglav (*Lobaria pulmonaria*). Signalarten gulvit blekspik (*Sclerophora pal-lida*) hittades också i Fastnäs och Norra Lindholmen.

Projektet kommer att slutföras under 2009 med de praktiska restaureringsinsatserna i form av avverkning, röjning, ris-samling, skotning och flisning. Maria Pettersson ansvarade för projektet under 2008 vilket är ett av delprojekten i *Lokala naturvårdssatsningen (LONA)*. Projektet finansierades av Norrtälje Naturvårdsstiftelse och Länsstyrelsen i Stockholms län, genom statliga bidrag till lokal naturvård.

Du kan läsa mer om projektet i vår rapport *Gamla lövträd i kulturlandskapet* (Rapport 2009:3).

Igenväxta ekar i Norra Lindholmen innan påbörjad restaurering.

Samma område som ovan efter genomförd restaurering.

Den rödlistade lunglaven påträffades i Fastnäs och Norra Lindholmen.

Före restaureringen rann för mycket vatten i strömfåran på den bortre sidan av ön.

Restaurering av strömkoncentrator i Norrtäljeån vid Stadshotellet.

Peter och Micael Söderman elfiskar i Norrtäljeån i september 2008.

Norrtäljeån

Norrtälje Naturvårdsstiftelse har på uppdrag av Norrtälje kommun arbetat fram *Fiskevårdsplan för Norrtäljeån 2008 - 2013*. Planen omfattar Norrtäljeåns sträcka genom Norrtälje stad. Denna sträcka har under tidigare år iordningställt med strömsträckor, små fall och lekplatser för fisk. Under årens lopp har några av dessa rasat vilket resulterat i sämre förutsättningar för fisken och sportfisket i ån. Planen avser utgöra underlag för de åtgärder som ska genomföras och vara vägledning för en kreativ nystart för skötsel av ån.

Förutom att förbättra livsbetingelserna för åns organismer syftar fiskevårdsplanen även till att öka det visuella värdet av ån. Totalt har 21 fiskarter påträffats i ån vilket gör den till ett av länets artrikaste vattendrag. De vanligaste fiskarterna är mört, björkna och abborre. Tre av de förekommande arterna är rödlistade; flodnejonöga, vimma och ål.

Stiftelsen fick även i uppdrag att genomföra elfiske i ån vilket genomfördes i september 2008. Resultaten visar att mängden öringyngel som fångades var det lägsta uppmätta sedan starten av elfiskeundersökningarna 1999. Bakomliggande orsaker är troligen flera, bl.a. att antalet stigande lekfiskar var mycket få under hösten 2007 och att stigningen skedde sent. En annan orsak kan vara lågt och varmt vatten under sommaren vilket kan ha lett till ökad dödlighet hos ynglen. Ytterligare en orsak kan vara att flera av lokalerna fått en ökad täckning av växter på de grunda områdena där öringyngel tidigare funnits. Det finns även en tydlig tendens till att övriga fiskarter har minskat i ån. Dock var vattennivån hög vid elfisket och det skedde senare på säsongen än tidigare år vilket sannolikt påverkade mängden fångade fiskar.

Naturvårdsstiftelsen fick även i uppdrag att vara arbetsledare vid restaureringsarbeten i Norrtäljeån under hösten 2008. En strömkoncentrator i Norrtäljeån vid Stadshotellet hade rasat närmast en mur vilket medfört att stora delar av vattenmängden som tidigare varit fördelad över en bredd på ca 22 m nu koncentrerats till en fåra med en bredd på ca 8 m. Grus och sten lades efter muren för att skapa en mer naturlig strandkant, större block och mindre stenar samt lekgrus lades ut på lämpliga platser.

Naturvårdsstiftelsen fick även i uppdrag att utforma en informationsskylt om Norrtäljeån, dess växt- och djurliv samt den skötsel som behövs. Micael Söderman ansvarade för projektet med Norrtäljeån under 2008. Projektet finansierades av Norrtälje kommun och Länsstyrelsen i Stockholms län, genom statliga bidrag till fiskevårdsmedel.

Du kan läsa mer om projektet i vår rapport *Fiskevårdsplan för Norrtäljeån 2008 - 2013* (Rapport 2009:1).

Områden

Den områdesinriktade verksamheten som Naturvårdsstiftelsen bedriver kan delas in i skötsel av egna rikkärr och slätterängar, skötseluppdrag, tillsyn, utredningar och andra mindre projekt.

Skötsel av rikkärr och slätterängar

Norrtälje Naturvårdsstiftelse har sedan 1992 arbetat med att restaurera och utföra naturvårds-skötsel av slätterängar, lövängar, rikkärr, naturbetesmarker och havsstrandängar med mycket höga naturvärden (tabell 1). Stiftelsen är inte markägare utan har överenskommelser med fastighetsägare om att skötsel kan genomföras. Flera av områdena har blivit skyddade som Natura 2000-områden. Den praktiska skötseln av områdena utförs av anlitade lokala entreprenörer och Roslagens Naturskyddsförening (Maran).

Slätteräng vid Kapellskär i Rådmansö socken.

Rikkärr är ur ett nationellt perspektiv en ovanlig naturtyp med mycket höga naturvärden. Många växt- och djurarter har anpassat sig till denna speciella miljö och återfinns endast i denna naturtyp. Fram till modern tid har dessa kärr ofta nyttjats som slåttermark och fram till våra dagar som betesmark vilket har satt sin prägel på växt- och djurlivet. Idag har hävden upphört i de flesta rikkärr vilket har medfört att arterna minskar och på sikt inte kommer att kunna överleva. Under året har vi bedrivit slåtter i rikkärren Kista hav och Maran i Vaddö socken samt Södersjön i Lohärads socken. Under 2008 fortsatte restaureringen för att utöka slätterytan i Kista hav genom att röja bort sly och ungtallar på ytterligare 0,40 ha. Totalt uppgår arealen av de hävdade rikkärren till 1,55 ha. Tidigare år har stiftelsen även bedrivit skötsel av Storvass i Rådmansö socken.

Slätterängar är en av våra mest artrika naturtyper. I Norrtälje kommun fanns år 1866 nästan 26 000 ha slätter- och lövängar, d.v.s. lika stor areal som idag finns av åker i kommunen. Slätterängarna har i stort sett försvunnit och idag finns bara ca 35 ha kvar i kommunen. Under året har stiftelsen ansvarat för skötseln av slätterängarna Kråkhättan i Roslags-Bro socken, Kapellskär och Trollskäret i Rådmansö socken samt havsstrandängen Djävulsviken i Vaddö socken (totalt 2,13 ha). Åtgärderna har under året finansierats av EU:s jordbruksstöd och Länsstyrelsen i Stockholms län.

I dagens odlingslandskap spelar naturbetesmarkerna en stor roll eftersom de omfattar en relativt stor areal jämfört med rikkärr och slätterängar. I Norrtälje kommun finns ca 2 400 ha naturbetesmark. Naturvårdsstiftelsen arbetade under åren 1995 - 2006 med skötsel av naturbetesmarker. Naturvårdsstiftelsen har tidigare även varit ägare av lantrasbesättningar (vänekor och roslagsfår).

Område	Typ av mark (skötsel)	Areal (ha)
Kista hav, Vaddö sn (N2000)	Rikkärr (slätter, höbärgning)	1,13
Maran, Vaddö sn (N2000)	Rikkärr (slätter, höbärgning)	0,21
Södersjön, Lohärad sn (N2000)	Rikkärr (slätter, höbärgning)	0,21
Kråkhättan, Roslags-Bro sn (N2000)	Slätteräng (slätter, höbärgning)	0,50
Kapellskär, Rådmansö sn	Slätteräng (slätter, höbärgning m.m.)	0,36
Trollskäret, Rådmansö sn	Slätteräng (slätter, höbärgning)	0,47
Djävulsviken, Vaddö sn	Havsstrandäng (slätter, höbärgning)	0,80
	summa	3,68

Tabell 1. Områden förvalta av Norrtälje Naturvårdsstiftelse under 2008 (NR = naturreservat, N2000 = Natura 2000-område).

Öbacken i Närtuna socken restaurerades 2008 under Naturvårdsstiftelsens ledning.

Skötseluppdrag

Naturvårdsstiftelsen har sedan många år tillbaka fått uppdrag att utföra naturvårdsskötsel i naturreservat eller andra skyddade områden. Det kan även omfatta skötseluppdrag i andra områden som inte är skyddade men har en värdefull natur som behöver skötsel.

Under 2008 genomfördes skötseluppdrag i tre skyddade områden: den artrika Carlbergsängen i Fasterna socken, lokalen för hartmansstarr vid Eknäset i Rådmansö socken och den vackra naturbetesmarken Öbacken i Gottöra socken (tabell 2). För arbetets praktiska genomförande har lokala entreprenörer anlåtats.

Område	Typ av mark (skötsel)	Uppdragsgivare	Areal (ha)
Carlberg (N2000)	Slätteräng (slätter, höbärgning)	Norrälje kommun	1,60
Eknäset, Riddersholm (NR, N2000)	Slätteräng (slätter, höbärgning)	Skärgårdsstiftelsen	0,10
Öbacken (N2000)	Naturbetesmark (färgning av lokal för baksippa, reparation stängsel, dragning av vattenslang, anskaffande av betesdjur)	Länsstyrelsen i Stockholm	5,70
summa			7,40

Tabell 2. Skyddade områden där Norrälje Naturvårdsstiftelse på uppdrag har utfört skötsel under 2008.

Tillsyn

Norrälje Naturvårdsstiftelse har ansvar för tillsynen av de kommunala naturreservaten Linkudden (Blidö socken), Rörvik (Roslags-Bro socken), Marum (Björkö-Arholma socken), Fäviksgrundet (Länna socken) och Oxnäset (Rådmansö socken). I år gjordes fem till sex protokollförda besök per område vilka rapporterades till uppdragsgivaren Norrälje kommun. På uppdrag av Länsstyrelsen i Stockholms län har Naturvårdsstiftelsen genomfört två till tre tillsynsbesök vardera i naturreservaten Kornamossen (Fasterna socken), Hummelberget (Lohärads socken), Långsjön (Estuna socken), Rimsjö och Rimsjöskogen (Husby-Sjuhundra socken), Mornäsan (Roslags-Bro socken) samt Råda och Vågsjön (Söderby-Karls socken). Tillsynen utfördes av Elisabeth Hedin.

Utredningar

Norrälje Naturvårdsstiftelse åtar sig olika typer av mindre utredningsuppdrag. Uppdragen ger oss möjlighet att komma med synpunkter och förslag till åtgärder. Under 2008 genomfördes naturinventeringar inför utarbetande av detaljplaner i Sika, Västertorp och Storsten-Vingelebacke. Under 2008 har även naturinventeringar genomförts vid Libbersmora, Viby och Upplunda inför utarbetande av detaljplaner, detta på uppdrag från privata exploatörer. På uppdrag av kommunen har stiftelsen gjort redigering och layout av tre rapporter inom ramen för det Lokala investeringsprogrammet (LIP).

Uppföljning av provrutor

På uppdrag av Norrälje kommun genomfördes en uppföljning av provrutor i 9 områden vilka ingår

Norrtälje kommuns LONA-satsning som omfattar restaurering av betesmarker och slätterängar. Totalt omfattade uppdraget 18 fasta provrutor om 4 m². I varje ruta karterades arttäthet och täckningsgrad av kärlväxter. En fotografering av provytorna genomfördes också. Uppföljningen genomfördes av Maria Pettersson.

Skötselplan

På uppdrag av Norrtälje kommun har stiftelsen under 2008 tagit fram en skötselplan för Borgmästarholmen i Norrtälje socken. Borgmästarholmen är ett välbesökt område i utkanten av Norrtälje stad med slätterängar och betesmarker. Elisabeth Hedin framställde skötselplanen.

Övrigt

Maria Pettersson medverkade på Svartlögeförningens årsmöte i Stockholm den 16 mars 2008 och redovisade skötselplanen för Heden och Mönäsaviken på Svartlöga som stiftelsen framställde under 2007.

Hässjat hö på Borgmästarholmen i Norrtälje socken.

Information

En av stiftelsens arbetsuppgifter är enligt stadgarna att informera om Roslagens natur, miljövard och de ekologiska sambanden. Detta sker genom att arbeta fram skyltar i naturreservat och andra naturområden, skriva böcker och rapporter, ha en egen hemsida och ge upplysningar.

Skyltar

Sedan 1993 har Naturvårdsstiftelsen arbetat med att ta fram informationsskyltar och skyltställ i skyddade områden som naturreservat och naturminnen. Vi har även framställt informationsskyltar i områden som inte är skyddade men vars natur är viktig att uppmärksamma för besökare.

Under 2008 har Naturvårdsstiftelsen på uppdrag av Länsstyrelsen i Stockholms län, framställt en informationsskylt till Kornamossens naturreservat i Norrtälje kommun.

Informationsskylt för Kornamossens naturreservat.

Böcker

Naturvårdsstiftelsen har en liten upplaga kvar till försäljning av böckerna *Vårt att se i Roslagens natur* och *Upplands fåglar*.

Rapporter

Under 2008 publicerades följande rapporter:

- 2008:1 Landskapsekologisk plan för asknätfjäril (*Euphydryas maturna*) i Norrtälje kommun
  - 2008:2 Inventering av mnemosynefjäril (*Parnassius mnemosyne*) i Norrtälje kommun 2008
  - 2008:3 Inventering av asknätfjäril (*Euphydryas maturna*) i Norrtälje kommun 2008
- Årsredovisning för Norrtälje Naturvårdsstiftelse 2007

Under tidigare år har följande rapporter publicerats:

- 1996:1 PARNASSIUS MNEMOSYNE inom Norrtälje kommun
  - 1996:2 Inventering av utter (*Lutra lutra*) i östra och norra Uppland 1993-5
  - 1996:3 Inventering av utter (*Lutra lutra*) i Uppland 1995
  - 1997:1 Att rädda sänkta sjöar - En biologisk och juridisk handledning
  - 1999:1 Effektiviteten hos olika typer av faunapassager avsedda för utter (*Lutra lutra*)
  - 2000:1 Inventering av rödlistade skalbaggar och lavar i några ekområden i Norrtälje kommun
  - 2003:1 Inventering av boknätfjäril (*Euphydryas maturna*) i Norrtälje kommun 2003
  - 2005:1 Utvecklingen av Upplands utterpopulation under 1994-2004
  - 2005:2 Inventering av asknätfjäril (*Euphydryas maturna*) i Norrtälje kommun 2005
  - 2005:3 Inventering av mnemosynefjäril (*Parnassius mnemosyne*) i Norrtälje kommun 2005
  - 2006:1 Inventering av asknätfjäril (*Euphydryas maturna*) i Norrtälje kommun 2006
  - 2006:2 Inventering av mnemosynefjäril (*Parnassius mnemosyne*) i Norrtälje kommun 2006
  - 2007:1 Metodutveckling av biologisk indikator i källmiljöer
  - 2007:2 Inventering av asknätfjäril (*Euphydryas maturna*) i Norrtälje kommun 2007
  - 2007:3 Inventering av mnemosynefjäril (*Parnassius mnemosyne*) i Norrtälje kommun 2007
- Årsredovisningar för Stiftelsen Norrtälje Naturvårdsfond 1989 - 2007

Hemsida

Under året har stiftelsen fortsatt att använda och utveckla den hemsida som presenterades i oktober 2006. Hemsidan redovisar Naturvårdsstiftelsens verksamhet under följande rubriker; Arter, Naturtyper, Färsna gård och Information. Hemsidan har under 2008 uppdaterats vid flera tillfällen. Under året hade hemsidan 13 934 registrerade besök jämfört med 8 882 besök året innan. Redaktör för hemsidan under 2008 har varit Magnus Bergström. I början av 2008 genomfördes ett byte av hemsidesadressen till www.naturvardsstiftelse.se.

Stiftelsens hemsida i december 2008.

Upplysningar

Under året har stiftelsen fått flera telefonsamtal från allmänhet och organisationer om natur, naturvård, växter och djur samt naturreservat.

Övrigt

Namnbyte

Styrelsen beslutade den 7 november 2007 att ändra stiftelsens namn från Stiftelsen Norrtälje Naturvårdsfond till Norrtälje Naturvårdsstiftelse. Bakgrunden till ändringen är att namnet på ett bättre sätt skall betona att organisationen är en stiftelse. Under 2008 har stiftelsen arbetat för att informera och sprida kunskaper om stiftelsens nya namn.

Ny logotyp

Styrelsen beslutade den 28 januari 2008 att byta till en logotyp som består av *en brunröd liggande oval cirkel innefattande namnet Norrtälje Naturvårdsstiftelse i samma färg med en i övre högra hörnet stiliserad mnemosynefjäril i vit, grå och svart färg*. Bakgrunden till bytet av logotyp var dels stiftelsens önskemål om att ha en logotyp som bättre speglar stiftelsens verksamhet och dels det faktum att stiftelsens namn är ändrat. Illustratör Jonas Lundin, Gävle, har arbetat fram stiftelsens nya logotyp.

Stadgeändring

Styrelsen beslutade den 16 september 2008 att ändra stadgarna för stiftelsen. I 4 § ändrades lydelsen ”Styrelsen skall bestå av sju (7) ledamöter och lika många suppleanter” till ”Styrelsen skall bestå av minst sju (7) ledamöter och lika många suppleanter”. Syftet med ändringen är att alla partier som finns i fullmäktige skall vara representerade i stiftelsens styrelse. (Länsstyrelsen i Stockholms län beslutade den 10 oktober 2008 att godkänna ändringen av stadgarna.)

Kontor

Under året har Naturvårdsstiftelsen som tidigare år haft sitt kontor på Roslagsmuseets övervåning, Faktorigatan 1 i Norrtälje stad. Styrelsen beslutade under 2008 att flytta stiftelsens kontor till mangårdsbyggnaden vid Färsna gård, 2 km norr om Norrtälje stad, med inflyttning 1 april 2009.

Styrelse

Styrelsen har under året haft följande ledamöter:

Kurt Pettersson (c) ordförande

Paul Sving (s) vice ordförande

Olle Wahlgren (m) ledamot

Iréne Drotz (fp) ledamot

Kristina Drotz (s) ledamot

Karin Broström (Roslagens Naturskyddsförening) ledamot

Magnus Bladlund (Roslagens Ornitologiska Förening) ledamot

Anders Nyström (m) ersättare

Lennart Albinsson (c) ersättare

Leif Nielsen (kd) ersättare

Ola Stenberg (s) ersättare

Bertil Karlsson (v) ersättare

Nils Andersson (Roslagens Naturskyddsförening) ersättare

Bill Douhan (Roslagens Ornitologiska Förening) ersättare

Revisorer

Auktoriserad revisor för Norrtälje Naturvårdsstiftelse är Nils-Erik Johnsson KPMG Bohlins AB, Norrtälje. Av kommunfullmäktige förtroendevald revisor har varit Karl-Ivan From (s) med Torgny Åberg (c) som ersättare.

Styrelsemöten

Under året har styrelsen genomfört fem protokollförda styrelsemöten. Tre av mötena förlades till kommunhuset Ankaret i Norrtälje och två av mötena förlades till Färsna gård.

Personal

Under 2008 har Naturvårdsstiftelsen haft följande anställd personal (inom parentes anges arbetstiden omräknad till heltidssysselsättning); Maria Pettersson (12 månader), Elisabeth Hedin (9 månader), Daniel Udd (7 månader), Jessica Eisenring (5 månader), Micael Söderman (1 månad) och Susanne Jansson (0 månader, föräldrarledig). Janne Björklund och Michael Krikorev har anlitats som konsulter. Lokala entreprenörer har anlitats för utförande av de praktiska skötselåtgärderna. Magnus Bergström har varit verkställande direktör. Stiftelsens bokföring, bokslut och deklaration har utförts av Anneli Andersson och Kajsa Gustafsson.

Utbildning

Elisabeth Hedin och Magnus Bergström medverkade på *Länsstyrelsens träff för naturbevakare i naturreservat* den 9 april i Norrtälje. Elisabeth Hedin, Maria Pettersson och Magnus Bergström medverkade på konferensen *Flora- och faunavård 2008* som arrangerades av ArtDatabanken i Uppsala den 23 april. Elisabeth Hedin medverkade på seminariet *Naturvård och skog* som arrangerades av Svenska Naturskyddsföreningen den 12 maj. Elisabeth Hedin, Maria Pettersson och Magnus Bergström medverkade på konferensen *Värdefulla våtmarker – hur värdera och sköta? En konferens om våtmarker, deras historia, natur- och kulturvärden, skötsel och förvaltning*. Konferensen arrangerades av Svenska IALE i samarbete med Stockholms Universitet, Kristianstads Högskola och Kristianstads kommun den 11 - 12 september 2008 i Kristianstad. *Verksamhetsplanering inför 2009* genomfördes 9 - 10 december i Grisslehamn. Medverkande var Elisabeth Hedin, Maria Pettersson, Susanne Jansson, Daniel Udd, Magnus Bergström och Anneli Andersson. Från Norrtälje kommun medverkade Monica Pettersson.

Naturvårdsstiftelsens styrelse och personal på studiebesök i Tyresta nationalpark den 27 maj 2008.

Studiebesök Tyresta

Den 27 maj 2008 genomförde styrelse och personal, tillsammans med Miljörådet i Norrtälje kommun, ett studiebesök till Tyresta nationalpark. Nationalparkschef Peter Westman informerade om nationalparkens natur, dess tillblivelse, den stora skogsbranden 1999 och om Tyrestastiftelsen som förvaltar nationalparken.

Naturvägledare Peder Curman visade runt i Nationalparkernas hus och guidade sedan längs en vandringsled genom en gammal tallskog i nationalparken.

Öppet hus

Den 2 december 2008 inbjöd stiftelsen styrelseledamöter, uppdragsgivare, samarbetspartners m.fl. till öppet hus i Tupplidret på Färsna gård.

Internationell exkursion

På uppdrag av ArtDatabanken i Uppsala arrangerade Naturvårdsstiftelsen den 29 oktober 2008 en exkursion till ett urval av värdefulla naturområden i Norrtälje kommunen. På exkursionen medverkade representanter från miljödepartementen i Estland, Lettland, Litauen och Finland. Syftet med exkursionen var att visa upp exempel på det naturvårdsarbete som Norrtälje Naturvårdsstiftelse och Norrtälje kommun genomför i områden som är av internationell betydelse för naturvården. Exkursionen började i Bellbergets örtrika granskog där Magnus Bergström visade några exemplar av guckusko. Efter en kort vandring besöktes en gammal granskog med inslag av lövträd. Daniel Udd visade en lönn be vuxen med lunglav. Efter en stunds letande hittades grön sköldmossan på en liggande död gran. Mossan är inte direkt ovanlig i kommunen men omfattas av EU's lagstiftning. Bellberget är skyddat som ett Natura 2000-område och kommer även att bli naturreservat. Vid sjön Ludden berättade kommunekolog Monica Pettersson om den restaurering av stränder, sjön och ekbackar som Norrtälje kommun har genomfört. På Rådmansö redovisade Elisabeth Hedin de röjningar och slätterarbeten som stiftelsen genomfört under året för att stärka en liten population av den starkt hotade mnemosynefjärilen. Sista stoppet var Kapellskär där man i den slätteräng som stiftelsen har restaurerat kunde bese Nordens sällsyntaste art - den stora tofsaxingen. Maria Pettersson berättade här om den skötsel som bedrivs i området och om den utplantering av arten som gjordes sommaren 2008.

Nätverket för naturvårds- och friluftsstiftelser

Magnus Bergström medverkade på den årsträff som arrangerades i *Nätverket för naturvårds- och friluftslivsstiftelser* den 11- 12 juni 2008 i Bohuslän. Nätverket samlar de ca 10 större stiftelserna i landet som arbetar med naturvård och friluftsliv. Under årsträffen besöktes flera naturreservat längs kusten mellan Smögen och Fjällbacka.

Roslagsgruppen

Roslagsgruppen är namnet på en samarbetsgrupp för naturvården i Uppland. Medverkande i gruppen är bl.a. Norrtälje Naturvårdsstiftelse, Norrtälje kommun, Länsstyrelsen i Stockholms län, Länsstyrelsen i Uppsala län och Upplandsstiftelsen. Maria Pettersson, Elisabeth Hedin och Magnus Bergström medverkade på ett möte som arrangerades av länsstyrelsen i Uppsala län den 4 mars 2008. På träffen diskuterades bl.a. erfarenheter av slätter i rikkär och ängar, inventering av mnemosynefjäril mellan Östhammar och Norrtälje samt eventuella samarbetsprojekt om land- och vattenmiljöer samt om åsmiljöer. Ett önskemål uttalades om en redovisning i fält av några rikkär, dess naturvården och vilken skötsel som bedrivs i kärren.

Roslagsgruppen besöker rikkärret Kista hav på Vaddö den 17 juni 2008 för att diskutera skötsel av rikkärr.

För Roslagsgruppen arrangerade Länsstyrelsen i Stockholms län, i samarbete med Norrtälje Naturvårdsstiftelse, en exkursion till Vaddö den 17 juni 2008. Under dagen besöktes rikkärren Kista hav och Maran som stiftelsen har arbetat med sedan början av 1990-talet. Vid kärren gavs information om rikkärr i allmänhet, vegetation och flora, den historiska markanvändningen och olika tekniker för hävd och restaurering av rikkärr. Från Naturvårdsstiftelsen medverkade Maria Ericsson, Daniel Udd och Magnus Bergström.

Träff för naturbevakare

Länsstyrelsen i Stockholms län arrangerade den 9 april 2008 årets träff för naturbevakare, i samarbete med Norrtälje Naturvårdsstiftelse och Norrtälje kommun. På förmiddagen genomfördes ett seminarium på Nordona där Magnus Bergström presenterade det naturvårdsarbete som stiftelsen och kommunen genomfört de senaste 20 åren. Under eftermiddagen besöktes Ludden och Nånö ekbackar där Monica Pettersson från Norrtälje kommun informerade om restaureringen av sjön och ekbacken. Avslutningsvis besöktes Färsna gård där Magnus Bergström informerade om stiftelsens planer på att starta Färsna Naturcentrum.

Examensarbeten

Under året har fyra examensarbeten genomförts i anknytning till några av stiftelsens projekt. Examensarbetena har publicerats enligt följande:

- Ericsson, M. 2008: Lämplig hävd av rikkärr med utgångspunkt från en återinventering i Norrtälje kommun. Examensarbete B-30 i biogeovetenskap Stockholms universitet.
- Gunnarsson, K. 2009: Inventering av rödlistade kryptogamer i fem områden. Examensarbete för kandidatexamen i biologisk-geologiskvetenskap vid Stockholms Universitet
- Horwitz, M. 2009: Saproxilic beetles in oak stands in Norrtälje. Masterexamensarbete 30 hp i ekologi/naturvård vid institutionen för zoöekologi, Uppsala Universitet.
- Käll, C. 2008: Värdefulla naturbetsmarker i Norrtälje kommun. Examensarbete i biologi 30 hp till magisterexamen. Institutionen för biologisk grundutbildning, avdelningen för växtekologi, Uppsala universitet.

Den 21 maj fanns en artikel i Norrtälje Tidning om inplanteringen av stor tofsäxing på lokalen vid Kapellskär.

Naturvårdsstiftelsen i media

Norrtälje Tidning har under året publicerat några artiklar om stiftelsens verksamhet. Den 21 maj 2008 fanns en artikel införd om stiftelsens arbete med den stora tofsäxingen och den utplantering av uppodlade plantor som gjordes. Den 23 september 2008 fanns en artikel om stiftelsens arbete med Norrtäljeån och det elfiske som genomfördes. Den 30 oktober publicerades på Norrtälje Tidnings hemsida en artikel om den internationella exkursion som stiftelsen arrangerade för personal från ArtDatabanken och representanter från miljödepartementen i Estland, Lettland, Litauen och Finland. Upsala Nya Tidning hade en artikel om inventeringen av finnögongröst den 9 september 2008.

Bokslut 2008

Resultaträkning

<i>Belopp i kr</i>	<i>Not</i>	<i>2008-01-01</i>	<i>2007-01-01</i>
		<i>2008-12-31</i>	<i>2007-12-31</i>
Rörelsens intäkter			
Nettoomsättning		1 685 944	1 017 065
Övriga rörelseintäkter		120 150	356 314
Förändring varulager		-1 050	-
		<u>1 805 044</u>	<u>1 373 379</u>
Rörelsens kostnader			
Övriga externa kostnader		-570 014	-443 506
Personalkostnader	1	-1 204 716	-973 255
Avskrivningar av materiella anläggningstillgångar	2	-24 006	-24 005
Rörelseresultat		<u>6 308</u>	<u>-67 387</u>
Resultat från finansiella poster			
Ränteintäkter och liknande resultatposter	3	21 451	29 372
Räntekostnader och liknande resultatposter	4	-247	-
Resultat efter finansiella poster		<u>27 512</u>	<u>-38 015</u>
Bokslutsdispositioner			
Periodiseringsfond		-4 926	71 438
Resultat före skatt		<u>22 586</u>	<u>33 423</u>
Skatt på årets resultat	5	-4 138	-1 401
Årets resultat		<u>18 448</u>	<u>32 022</u>

Balansräkning

<i>Belopp i kr</i>	<i>Not</i>	<i>2008-12-31</i>	<i>2007-12-31</i>
TILLGÅNGAR			
Anläggningstillgångar			
<i>Materiella anläggningstillgångar</i>			
Inventarier, verktyg och installationer	6	31 699	55 705
		<u>31 699</u>	<u>55 705</u>
<i>Finansiella anläggningstillgångar</i>			
Andra långfristiga värdepappersinnehav	7	508 000	508 000
		<u>508 000</u>	<u>508 000</u>
Summa anläggningstillgångar		<u>539 699</u>	<u>563 705</u>
Omsättningstillgångar			
<i>Varulager, förnödenheter m.m.</i>			
Färdiga varor och handelsvaror		900	1 950
		<u>900</u>	<u>1 950</u>
<i>Kortfristiga fordringar</i>			
Kundfordringar		515 323	343 870
Skattefordringar		221 026	93 620
Övriga fordringar		76 890	82 533
Förutbetalda kostnader och upplupna intäkter		7 338	13 704
		<u>820 577</u>	<u>533 727</u>
Kassa och bank	8	<u>662 753</u>	<u>496 337</u>
Summa omsättningstillgångar		<u>1 484 230</u>	<u>1 032 014</u>
SUMMA TILLGÅNGAR		2 023 929	1 595 719

Balansräkning

Belopp i kr	Not	2008-12-31	2007-12-31
EGET KAPITAL OCH SKULDER			
Eget kapital	9		
Eget kapital vid årets början		1 117 102	1 085 080
Årets resultat		18 448	32 022
		<u>1 135 550</u>	<u>1 117 102</u>
Summa eget kapital		<u>1 135 550</u>	<u>1 117 102</u>
Obeskattade reserver	10		
Periodiseringsfond tax-07		1 558	1 558
Periodiseringsfond tax-09		4 926	-
Summa obeskattade reserver		<u>6 484</u>	<u>1 558</u>
Kortfristiga skulder			
Leverantörsskulder		91 399	116 143
Övriga skulder		482 103	292 353
Upplupna kostnader och förutbetalda intäkter		308 393	68 563
Summa kortfristiga skulder		<u>881 895</u>	<u>477 059</u>
SUMMA EGET KAPITAL OCH SKULDER		<u>2 023 929</u>	<u>1 595 719</u>

Redovisningsprinciper och bokslutskommentarer

Belopp i kr om inget annat anges.

Allmänna redovisningsprinciper

Årsredovisningen har upprättats i enlighet med Årsredovisningslagen och Bokföringsnämndens allmänna råd.

Värderingsprinciper m.m.

Tillgångar, avsättningar och skulder har värderats till anskaffningsvärde respektive nominellt värde om ej annat framgår av not nedan.

Varulager

Varulagret, värderat enligt Bokföringsnämndens allmänna råd BFNAR 2000:3, är upptaget till det lägsta av anskaffningsvärdet enligt först in- först ut- principen, respektive nettoförsäljningsvärdet. Därvid har inkuransrisk beaktats.

Fordringar

Fordringar har efter individuell värdering upptagits till belopp varmed de beräknas inflyta.

Avskrivningsprinciper för anläggningstillgångar

Avskrivningar enligt plan baseras på ursprungliga anskaffningsvärden minskat med beräknat restvärde och avskrivning sker över tillgångens beräknade nyttjandeperiod. Nedskrivning sker vid bestående värdenedgång.

Följande avskrivningsprocent har tillämpats, varvid hänsyn tagits till innehavstiden för under året förvärvade och avyttrade tillgångar.

Anläggningstillgångar	% per år	Antal år
<i>Materiella anläggningstillgångar</i>		
Maskiner	20	
Inventarier, möbler		10
Inventarier, dator		3

Noter	2008-01-01 -2008-12-31	2007-01-01 -2007-12-31
Not 1 Anställda och personalkostnader		
<i>Medelantalet anställda</i>		
Män	1	
Kvinnor	3	3
Totalt	<u>4</u>	<u>3</u>
 <i>Löner, andra ersättningar och sociala kostnader</i>		
Styrelse	6 880	-
Övriga anställda	802 868	681 513
Summa	<u>809 748</u>	<u>681 513</u>
Sociala kostnader (varav pensionskostnader)	305 808 33 143	244 268 38 421
 Not 2 Avskrivningar av materiella och immateriella anläggningstillgångar		
Inventarier, verktyg och installationer	24 006	24 005
Summa	<u>24 006</u>	<u>24 005</u>
 Not 3 Ränteintäkter och liknande resultatposter		
Avkastning värdepapper	9 500	18 500
Ränteintäkter, övriga	11 951	10 872
Summa	<u>21 451</u>	<u>29 372</u>
 Not 4 Räntekostnader och liknande resultatposter		
Räntekostnader, övriga	247	-
Summa	<u>247</u>	<u>0</u>
 Not 5 Skatt på årets resultat		
<i>Aktuell skattekostnad</i>		
Skatt på årets resultat	4 138	-
Förmögenhetsskatt	-	1 401
Total redovisad skattekostnad	<u>0</u>	<u>0</u>

	2008-12-31	2007-12-31
Not 6 Inventarier, verktyg och djur		
Ackumulerade anskaffningsvärden:		
- vid årets början	92 693	95 015
- årets inköp	-	39 784
- årets utrantering	-	-42 106
	<u>92 693</u>	<u>92 693</u>
Ackumulerade avskrivningar enligt plan:		
- vid årets början	-36 988	-55 089
- årets avskrivning enligt plan	-24 006	-24 005
- årets utrantering	-	42 106
	<u>-60 994</u>	<u>-36 988</u>
	<u>31 699</u>	<u>55 705</u>
Redovisat värde vid årets slut	31 699	55 705

Not 7 Andra långfristiga värdepappersinnehav

Ackumulerade anskaffningsvärden:		
- vid årets början	508 000	508 000
- tillkommande tillgångar	-	-
- avgående tillgångar	-	-
Redovisat värde vid årets slut	508 000	508 000

Not 8 Kassa och bank

Det finns en outnyttjad checkräkningskredit på 50 000 kr.

Not 9 Eget kapital

	Fondkapital	Fritt eget kapital
Vid årets början	1 085 080	32 022
Disposition enligt beslut	32 022	-32 022
Årets resultat		18 448
Vid årets slut	1 117 102	18 448

Not 10 Periodiseringsfond

Avsättning periodiseringsfond tax-07	1 558	72 996
Nedskrivning periodiseringsfond tax-07	-	-15 428
Återföring periodiseringsfond tax-07	-	-56 010
Avsättning periodiseringsfond tax-09	4 926	-
	<u>6 484</u>	<u>1 558</u>

Underskrifter

Norrtälje 2009-03-10

Kurt Pettersson
Sammanställande

Paul Sving

Iréne Drotz

Olle Wahlgren

Kristina Drotz

Magnus Bladlund

Karin Broström

Revisorspåteckning

Min revisionsberättelse har lämnats den 8 april 2009

Nils-Erik Johnsson
Auktoriserad revisor

Revisionsberättelse

Till styrelsen/förvaltaren i Norrtälje Naturvårdsstiftelse

Org nr 814401-0033

Jag har granskat årsredovisningen och bokföringen samt styrelsens/förvaltarens förvaltning i Norrtälje Naturvårdsstiftelse för år 2008. Det är styrelsen/förvaltaren som har ansvaret för räkenskapshandlingarna och förvaltningen och för att årsredovisningslagen tillämpas vid upprättandet av årsredovisningen. Mitt ansvar är att uttala mig om årsredovisningen och förvaltningen på grundval av min revision.

Revisionen har utförts i enlighet med god revisionssed i Sverige. Det innebär att jag planerat och genomfört revisionen för att med hög men inte absolut säkerhet försäkra mig om att årsredovisningen inte innehåller väsentliga felaktigheter. En revision innefattar att granska ett urval av underlagen för belopp och annan information i räkenskapshandlingarna. I en revision ingår också att pröva redovisningsprinciperna och styrelsens/förvaltarens tillämpning av dem samt att bedöma de betydelsefulla uppskattningar som styrelsen och förvaltaren gjort när de upprättat årsredovisningen samt att utvärdera den samlade informationen i årsredovisningen. Jag har granskat väsentliga beslut, åtgärder och förhållanden i stiftelsen för att kunna bedöma om någon styrelseledamot/förvaltaren är ersättningsskyldig mot stiftelsen, om skäl för entledigande föreligger eller om någon styrelseledamot/förvaltaren på annat sätt har handlat i strid med stiftelselagen eller stiftelseförförordnandet. Jag anser att min revision ger mig rimlig grund för mina uttalanden nedan.

Årsredovisningen har upprättats i enlighet med årsredovisningslagen och ger en rättvisande bild av stiftelsens resultat och ställning i enlighet med god redovisningssed i Sverige. Förvaltningsberättelsen är förenlig med årsredovisningens övriga delar.

Styrelseledamöterna/Förvaltaren har inte handlat i strid med stiftelselagen eller stiftelseförförordnandet.

Norrtälje den 8 april 2009

Nils-Erik Johansson
Auktoriserad revisor

Norrtälje Naturvårdsstiftelse

Norrtälje Naturvårdsstiftelse är en ideell stiftelse som inrättades av Norrtälje kommunfullmäktige 1989. Stiftelsens syfte är att

- ta tillvara och stärka allmänhetens intresse för miljö- och naturvårdsfrågor.
- informera om Roslagens natur, miljövard och de ekologiska sambanden.
- bevara och skydda miljö- och naturvårdsvärden av stort allmänt intresse samt
- förvalta naturreservat, naturvårdsområden och övriga naturvärden.

Styrelsen består av åtta ledamöter som väljs av kommunfullmäktige. Roslagens Naturskyddsförening och Roslagens Ornitologiska Förening är representerade i styrelsen med en ledamot var.

Om Du vill stödja stiftelsens verksamhet är du välkommen att lämna ditt bidrag på stiftelsens bankgiro 5338-3774. Alla bidrag går till vår naturvårdsverksamhet. På vår hemsida www.naturvardsstiftelse.se kan du läsa mer om våra olika naturvårdsprojekt. På hemsidan www.farsnagard.se kan du läsa om verksamheten vid Färsna gård och vad som händer där just nu.

Norrtälje Naturvårdsstiftelse

Färsna gård

761 73 NORRTÄLJE

Besöksadress: Färsna gård, 2 km norr om Norrtälje stad.

Tel nr: 0176 - 184 02

E-post: norrtalje@naturvardsstiftelse.se

Hemsida: www.naturvardsstiftelse.se

www.farsnagard.se